

17747

Историческое

891. 99

4-15

1913

2003

257

№ 4 «ՀՈՐ ՀՈՍԱՆՔԻ» ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 4 55

~~891.542-2~~

~~4-15~~

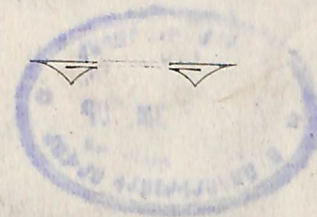
Վ. ՎԱՆԱԳՆԱՆ

891.99

4-15

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ 4 ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՆ

Թիֆլիս

1913

891.542-2

Գ-15
w

Վ. ՎԱԼԱԴԵԱՆ

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

ԴՐԱՄԱ 4 ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

1808
35724

1457-89
81891-պ

ԹԻՖԼԻՉ
Տպարան Ա. Մ. Կերես'լիձէի, Գաբաշևսկի 1.
1913

Настоящая пьеса на армянскомъ языкѣ, подъ заглавіемъ „НАСЛѢДСТВО“, соч. В. Валадяна, разрѣшена Намѣстникомъ Его Императорскаго Величества на Кавказѣ для представленія на сценахъ края. (Отзывъ канцеляріи за № 19101—912 г.) 3 сентября 1912 г. гор. Тифлисъ.

П. д. Предсѣдателя Комитета Гроздовъ

«Ժառանգութիւն» պիէսան ներկայացնելու համար՝ պէտք է կանխապէս իրաւունք անել հեղինակից: Դիմումներն ուղղել այս հասցէով.

Тифлисъ, редакція газеты „Оризонъ“. В. Валадян.

Настоящий документ является официальным
свидетельством о том, что в 1912 году
в городе Санкт-Петербурге родился сын
государственного служащего (отца) и
женщины (матери).
И. Г. Государственный архив Российской Федерации

Свидетельство о рождении
данное в 1912 году
государственным архивом
Российской Федерации

2012 1912

Государственный архив Российской Федерации

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

1. Պետրոս Զարդալեան, ծխական դպրոցի աւագ-ուսուցիչ:
2. Նղիսաբէր, կենը:
3. Մանէկ
4. Ռաֆայէլ } "ըդիքը:
5. Սարիբեգ, զիւղի տուտրական, Նղիսաբէթի եղբայրը:
6. Առուեան, սրտ տղան, գիմնադիստ:
7. Բժիշկ:

Երկու փոքրիկ սենեակ՝ իրար կից. ձախ կողմինը՝ Պետրոսի առանձնասենեակն է, իսկ աջ կողմինը՝ ընդհանուր սենեակը: Պետրոսի առանձնասենեակն ունի մի պատուհան՝ դէպի բակը և մի դուռ՝ դէպի միւս սենեակը: Պատերը ծածկւած են զանազան մեծ ու փոքր նկարներով, վերցրւած մեծ մասամբ պարբերական հանդէսներից, և քարտէզներով: Այստեղ այնտեղ հասարակ դարակներ կան շինւած՝ լիքը գրքերով, մանաւանդ հին ամսագրերով ու լրագիրներով: Մի պահարան՝ նոյնպէս գրքերով ու թղթերով լեցուն: Մի սեղան, որը ծածկւած է մաշւած, թանաքոտած կանաչ մահուդով. վրան դրւած են գրքեր, տետրակներ և շատ ուրիշ տեսակ-տեսակ իրեր: Սեղանի առաջ՝ մի լայն կաշեպատ բազկաթոռ: Աջակողմի անկիւնում՝ երկաթեայ, մահճակալ: Պատուհանի մօտ, պատից կախւած է ժամացոյց: Մի քանի աթոռ: Միւս սենեակը ունի երկու դուռ, մէկը՝ խորքում՝ դէպի խոհանոց, միւսը՝ աջակողմում՝ դէպի փողոց: Մի թախտ, հին ձեռք, կարպետով ու մութաքաներով: Մի ծալովի ճաշասեղան: Մի հին դիվան: Դիվանի վերևի պատից կախւած է մի հայելի: Մի կամօղ. վրան զանազան իրեր: Խոհանոցի դռան մօտ՝ մի հասարակ, ցածրիկ պահարան՝ ամանեղէնի համար: Թախտի կողմի անկիւնում՝ կլոր սեղան որի վրայ դրւած է նարդի: Միւս անկիւնում՝ Առուշանի գրասեղանը:

Իդրը գործողութիւններում՝ միեկնոյն սենեակները:

Ե. ԴՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ճաշայ ժամն է: Դուրսը յունիսեան տօթ եղանակ է: Պատուհաններն ու դռները լայն բաց են արւած:

Վարագոյրը բարձրանալիս, ԵՂԻՍԱԲԷԹՆ ու ՌԱՖԱԷԷԼԸ ճաշասեղանը քաշ են տալիս դիվանի առաջ և բացում նրա մի թեր: Ապա, ԵՂԻՍԱԲԷԹԸ սփռոցն է ձգում և պահարանից ամաններ հանում ու բերում-դարսում սեղանի վերայ: Նա յոգնել է. քրտնած է: ԵՂԻՍԱԲԷԹԸ 40 տարին անցրած, կարճ հասակով գէր կին է. դէմքը, կլոր, շատ աշխատանքից մաշւած: Քայլւածքը, ձայնը, աչքերը՝ բարու-թիւն են արտայայտում: Նրան անդործ տեսնել չի կարելի— համարեա միշտ որևէ աշխատանք ունի ձեռքին: — Իսկ ՌԱՖԱԷԷԼԸ թէք է ընկնում թախտի վրայ: Տրամադրութիւնը լաւ չէ: Մի հարց դրագեցնում է նրան, բայց նա չի կարողանում իր մտքերը կենտրոնացնել այդ հարցի վրայ: ՌԱՖԱԷԷԼԸ 20 տարեկան է. միջահասակ, նիհար, մազերը սև, խնամքով դէպի կողք սանրւած: Դժբարութեամբ բուսած բեղեր: Շարժումները՝ մերթ անհամարձակ, մերթ արհեստականօրէն վճռական: Աչքի է ընկնում՝ բռնազրօսիկ ինքնահաւանութիւնը և օրիգինալ երևալու ցանկութիւնը: Սակայն, նա չունի ոչ որևէ ուրոյն բնաւորագիծ, ոչ էլ կամք: Թուլութիւնը արտայայտւում է նրա ձայնի մէջ, նաև դժբարութիւններից խուսափող արամադրութեան մէջ: Սօսելիս մէկ-մէկ կակազում է և շարունակ ձեռքերը աննպատակ շարժում: — Հագուստը նոր է. կապոյտ օսլայած շապիկ. լայն գօտի. սպիտակ բաճկոն. փայլուն կօշիկներ. դունաւոր թաշկինակ:

ԵՂԻՍԱԲԷԹ (հսկելով) Օ՜ք, կարծես կրակ է թափւում

երկնքից... (գոգնցողով հովհարում է իրեն:) Էս տարի էլ չենք արժանանայ՝ ամառը մի տեղ գնալու... (նայում է Ռաֆայելի կողմը:) Հէրիք միտք անես, Ռաֆայէլ: Ախր ինչո՞ւ ես էդքան միտք անում... (շարունակում է հովհարել:)

ՌԱՖԱՅԷԼ (ներքին վրդովմունքից՝ քեքել փնչոց է արձակում:)

ԵՂԻՍԱՅԷԹ Մի մտածի... Աստուած ողորմած է...

ՌԱՖԱՅԷԼ Համբերութիւն չի փնտում... Մէկ օր չի, մի շաբաթ չի, մի ամիս չի — հինգ ամիսը լքանում է...

ԵՂԻՍ. Էսքան սպասել ես, որդի, էլի սպասիր:

ՌԱՖ. Ինչպէ՞ս սպասեմ, մայրիկ. հայրս քանի գնում՝ խելքը կորցնում է:

ԵՂԻՍ. Որդին հօր մասին էդպէս խօսք չպէտքէ ասի, որդի:

ՌԱՖ. Կոկորդս է հասել, մայրիկ, այ կոկորդս: Պօ՛ւ դու ինքդ էլ ասում ես քո բերանով, որ հայրիկի արարմունքը լաւ արարմունք չէ... (քեքել պառկա) Այսքան պարտք ունիմ, վերջը պէտք է վճարեմ թէ չէ...

ԵՂԻՍ. (Տխուր շարժում է գլուխը:)

ՌԱՖ. (Վայելեցնապես բռնկւում է և վեր կենում՝ ձեռքերը բարկութիւնից շարժելով:) Քրիստոս վկայ՝ հետը կռիւ կանեմ: Ախր այսպէս ապրել չի կարելի: Մարդ եմ, ընկերներ ունեմ... Պօ՛ւ էլ աշակերտ չեմ... փող տէք՝ գնամ Մասկա. ի՞նչ ունեմ այս հոտած տեղում... Հօրս լսեմ ու գնամ ծառայութեան մասնէմ... հա՛ ինչպէ՞ս չէ: .. (Մի փոքր լուռ է: Բարկութիւնն անցել է:) Անունն էլ է չլինէր՝ ջհաննամը. թէ չէ ամենքը հիմա ինձ փողաւորի տեղ են դնում: Հայրս ժառանգութիւն է ստացել, կարծում են՝ գրողաներս լցւել են դրանից... Քանի՞ն են ասել՝ «փողի կէսը խօմ քանն է»: Ի՞նչ է... Ո՞ր մէկ ասողին հասկացնեմ, թէ հայրս այդ փողից մի կոպէկ էլ չի տալիս:

ԵՂԻՍ. Կը տայ, որդի: Փողերը ձերն են ու ձերը: Հետը գերեզման խօմ չի տանի:

ՌԱՖ. (Կակղած) Ո՞վ է իմանում... Նա ինչ որ՝ մի ուրիշ տեսակ հայր է... (նորից է բռնկւում, բայց աւելի քե-

քել) Հը՛, Մանէլը գրում է (ծոցից նստակ է հանում) — անպատճառ խօսիր հայրիկի հետ, մանրամասն իմացիր՝ նրա մտքում ի՞նչ կայ: Ես ինչպէ՞ս իմանամ ի՞նչ կայ: Ինքը աւելի կիմանայ. թող գայ ու հարցնի: Գրում է՝ եթէ հարկաւոր լինի, հեռագիր տուր՝ իսկոյն կը գամ: Մանէլն էլ, խօմ զիտես, կը գայ՝ կռիւ կը սարքի:

ԵՂԻՍ. Ո՞նց անեմ, որդի ջան, ես թի ջուրն ընկնեմ:

ՌԱՖ. Քեզ չեմ մեղադրում, մայրիկ, դու ի՞նչ մեղք ունես: Մենք միւր հօրիցն ենք անբաւական...

ԵՂԻՍ. (Աչքերն արցունքոտում են: Օրհնւած մարդը, ձեր Լն բիձէն, մեռնում էր՝ էնպէս կտակ էլ է անէր, որ կարողութիւնը ձեզ էրկուսիդ մնար: Հօրդ ինչացո՞ւ էր էդքան փող, որ նրա անունով թողեց սաղ կարողութիւնը...

ՌԱՖ. (Իր մեծածմբ շարունակելով) Յիսուսն չորս տարին անց է կացրել, հիմա է՛ փիլիսոփայութիւններ անում — հայ կեանքը այսպէս պէտք է լինի, հայ մարդիկ այնպէս պէտք է ապրեն: Սօցիալիստներից պրծանք, հիմա էլ մեր հայրն է մեր գլխին քարոզներ կարդում...

(Մնում է Առուշանը:)

(Առուշանը աւարտող գիմնագիտ. է. դեմքը՝ ոսկրոս, բայց եռանդուն. աչքերը՝ աշխոյժ: Քայլածքը, շարժումները՝ զրապւածօրէն հանգիստ:)

ԵՂԻՍ. Առուշն էկաւ... (Առուշանին) Բէզարած կը լես, որդի, մի թեթի գահուսկա արա... (Ներս ու դուրս անելով, Առուշանի համար ուսելու բան է պատրաստում հոգաւորութեամբ:)

ՌԱՖ. (Մեծմարտ) Հը՞. չորս թէ հինգ:

ԱՌՈՒՇԱՆ. (Գոն է: Գրքեր գարտում է իր սեղանի վրայ:) Հինգ:

ՌԱՖ. Բրաւօ, բրաւօ... հա-հա... (Ռաֆայելի ծիծաղը կարն է, անդուրեկան: Միծաղելիս նա բերանը լայն բաց է անում և բաց էլ պահում առժամանակ:) Ուրեմն, հիմա կարելի է ասել՝ աւարտեցիր:

ԱՌՈՒՇԱՆ. Ի հարկէ, հեշտ բաներն են մնացել. ընդհանուր պատմութիւնն ու ֆիզիկան:

ՌԱՖ. (Եղիաթեքիւն, որը այդ միջոցին գալիս է խոհանոցից:) Մայրիկ, Առուշը այսօր էլ հինգ է ստացել:

ԵՂԻՍ. Առուշը սովորելու օրից միշտ հինգ է ստանում: (Առուշին) Մի շուտ վերջանային էդ քննութիւնները, որ հանգստանաս, թէ չէ շատ լղարեցիր... Նստի, որդի, սոված ես, մի քիչ բան կեր. բիձէդ ու հէրդ բալբի ուշանում են: Չու կեր, պանիր կեր: Հէրդ էլ մոթալ է բերել գեղիցը: Կեր, որդի:

ԱՌ. (Նստում է եւ սկսում ուտել:)

ՌԱՖ. (Նստում է դիմացը:) Ոսկէ՞ մէզալ կը տան թէ՞ արծաթի:

ԱՌ. Ի՛նչ ուզում են՝ թող տան: Բոլորովին չտան էլ՝ չեմ վշտանայ...

ԵՂԻՍ. Մեր ազգի միջին դու էլ է ուսումնական դասար, փառք Աստուծոյ...

ՌԱՖ. Դեռ սպասիր, մայրիկ, Առուշը կը գնայ Պետերբուրգ, համալսարանը կուարտի, յետոյ տե՛ս... հա-հա... յետոյ մեզ էլ լայեղ չես անի, Առուշ:

ԵՂԻՍ. Մեր տղէն է, մեր որդին է, ինչո՞ւ չպէտք է լայեղ անի: Բա ես նրան էզպէ՞ս եմ մեծացրել...

ՌԱՖ. (Անգոր նախանձ) Ես էլ... սպասէք դեռ գնամ Մասկա... (այդ զգացմունքն իսկույն անցնում է:) Միասին կերթանք, Առուշ. կուրիերսկի պօէզգով միասին եալլա կանենք Մասկա. այնտեղից էլ դու կը գնաս Պետերբուրգ... համալսարան:

ԱՌ. Համալսարան: Է՛, այնքան փող որտեղից ունենմ, որ համալսարան գնամ: Տարին գոնէ հինգ-վեց հարիւր ռուբլի հարկաւոր կը լինի:

ՌԱՖ. Վա՛հ:

ԱՌ. Լօբթ՞ էիր կարծում. սենեակ է, ճաշ է, հագուստ է, ուսման փող է, թատրոն է, գէս է, դէն է... — մարդ եմ, գրպանումս էլ աւելորդ փող պէտք է ունենամ թէ չէ... (Շա-րունակում է ուտել:)

ԵՂԻՍ. (Թախտի վրայ նստելով՝ սկսել է ինչ որ կարկասան անել:) Աստուած ողորմած է, որդի. հալբաթ մի տեղից մի բան կը ճարւի:

ԱՌ. Առայժմ ոչինչ չկայ. Քաղաքի ստիպէնդիաները բռնած են... Վնաս չկայ. մի քանի տարի ուսուցչութիւն կանեմ, թերթերում էլ կը գրեմ, փող կը հաւաքեմ ու իմ միջոցներով համալսարան կը մտնեմ:

ՌԱՖ. (Կարեկցաբար) Ուզում ես էլի գիշեր-ցերեկ աշխատել: Կը հիւանդանաս...

ԱՌ. (Վստահ) Չեմ հիւանդանայ: Տասը տարի է սովորում եմ՝ միայն մի անգամ եմ հիւանդացել՝ զիֆտէրիտով... իմ առողջութիւնը խսկը լեռնցու առողջութիւն է: Ինձ պէս թոքեր ունեցողը՝ ոչնչից չի վախենայ: Տե՛ս (կուրծք ուսեցնում է՝ օդ ներնչելով:)

ՌԱՖ. Ե՛ս էլ կարող եմ... (ուսեցնում է կուրծք, բայց շուկը շուտ է կտրւում:) Հա-հա-հա... Հէնց այսպէս կուրծքս դուրս քցած՝ ման կը գամ Մասկալում: Ինքս՝ սե աչքերով սիրուն տղայ. կասեն՝ КАЗАЗЕЦЬ!... Մասկա, Մասկա... Չէ, ես պէտք է անպատճառ գնամ: Քեզ էլ կը տանեմ: Հայրիկին կասեմ, որ իրա հաշով քեզ համալսարան ուղարկի: Թող իմ բաժին փողից տայ: Հէնց այսօր հայրիկին կասեմ քո մասին...

ԱՌ. Ես իմ քեռուն երբէք չեմ անհանգստացնի: (Ուտելով վերջացրած, ծոցից քերք է նսնում ու սկսում է կարդալ:)

ՌԱՖ. Չէ, պէտք է խօսեմ... Մանւէլին էլ՝ հեռագիր տամ, թող մի գայ...

ԱՌ. Հարկաւոր չէ բռնանալ ուրիշի կամքի վրայ: Քեռին ինչ ուզում է՝ թող անի. իրա կամքն է...

ՌԱՖ. (Յոխորանկով) Հօրս կամքը գրօշ չարժէ ինձ համար... Դու չգիտե՛ս՝ որ որդիքը պէտք է սգաւ լինեն. մարդկային պրօգրէսը... (կապ է քնկնում) մի խօսքով՝ հին սերունդ ե նոր սերունդ... սօցիալական պրօրլէմի հիման վրայ...

ԵՂԻՍ Սուս, հէրդ գալիս է... (Իրեն կարգի, բերելով՝

դանդաղ առաջ է գնում, ձեռքի աշխատանքը շարունակելով։)

(Նախասենեակում լսում է Պեսրոսի հազը։)

ԱՌ. Տես, Ռաֆայէլ, իմ մասին ոչ մի խօսք չասես...
(վեր է կենում։) Ես քեզ խնդրում եմ...

ՌԱՖ. Չէ պէտք է ասեմ... իմ մասին էլ պէտք է ասեմ։ (Պատասխանում է խիստ խօսել հոր հետ։)

ՊԵՏՐՈՍ (Հազարով ներս է գալիս, կոնասակի՜ն՝ հասարակ պօրճակ է մի վարք։)

ՍԱՐԻԲԷԳ (Դալիս է նրա յետևից։)

(ՊԵՏՐՈՍԸ 55 տարեկան է, բաւական կոացած մէջքով. կուրծքը փոքր ինչ ներս ընկած. դէմքը մաշւած. այտերի ու քթի արանքները՝ երկու խորը կնճիռներ են իջնում մինչև ծնոտները։ Այգլիսի մի կնճիռ հսկայանքների մէջ տեղում։ Լայն ճակատը խելացիութիւն և յամառութիւն է արտայայտում։ Պոռնո կապոյտ ակնոցներ։ Շարժումները նեարդային են. Ուրիշի հետ խօսելիս, սովորաբար իր մըտքերով է զբաղւած լինում, թէև ուղիղ նայում է խօսակցի երեսին։ Պօսում է մերթ շտապ, մերթ էլ՝ երբ զսպում է ինքզինքը՝ բաւական դանդաղ։—Հագած ունի սիւրտուկ։— ՍԱՐԻԲԷԳԸ 45 50 տարեկան։ Պորամանկ, բայց և շուտ ոգևորւող։ Կիսակիրթ գի. դպցի է։ Շարժումները մերթ ծոյլ, մերթ անզանգիստ։)

ՊԵՏՐՈՍ (Մի պահ կանգնում է եւ նայում բաց դռների ու պատուհանների կողմը։)

ՍԱՐԻԲԷԳ (Սասիկ ֆրենկ է։ Փնչացնելով մտքում է ֆրենկը։) Բարաջողում։

ՊԵՏ. Եղիարէթ, փակիր պատուհանը... Չեմ տեսնում՝ օդը ներս է հոսում հակառակ կողմերից։ (Յոյց է արժանապի իր սենեակի պատուհանը։)

ԵՂԻՍ. Բա էս կրակ վախար...

ՊԵՏ. Փակիր, փակիր... Հէնց այսպիսի շոգ եղանակին կարելի է հեշտութեամբ մըտել...

ԵՂԻՍ. Տանջւած ենք էլի քո ձեռքից... (գնում է և փակում պատուհանը։)

ՌԱՖ. (Ուրախ ցոյց հոր դէմ, դժգոհ մի կողմ է փառւում։)

ՊԵՏ. (Նկատում է այդ։ Մի վայրկեան անորոշութեան մէջ ընկնելով, դառնում է Առուշանին) Բարե, Առուշան... Մենք այսօր չենք տեսնուել... (խուսափողական, բայց խորհրդաւոր հայեացք է ձգում վրան։ Իրար ձեռք են սեղմում։) Այսօր ար-ւելք քննութիւնդ։

ԱՌ. Այո...

ՊԵՏ. Եւ իհարկէ՛ դարձեալ յաջող... Ես այդ բանի մէջ համոզւած եմ... (Կարծես խուսափելով նրանից՝ իր սենեակին է գնում։)

ՍԱՐԻԲԷԳ (Դանդաղ-դանդաղ նստել է քախսի վրայ։ Շարունակում է փնչացնել։) Էս ինչ շոք ա, ձեզ մատաղ...

ՌԱՖ. (Փնքիւնքացնում է։)

ԵՂԻՍ. (Դուրս է եկել Պեսրոսի սենեակից։ Ճաշի պատասխանքներ է տեսնում։)

ՍԱՐ. Առուշ, այ տղա, վերջը ինչ պըտի դուս գաս։ Բա էքք պըտի փախուես...

ՌԱՖ. (Փրկւացնում է։) Հա-հա... Առուշ... (ցինիկ ակնարկներ է անում։)

ԵՂԻՍ. Ի՞նչ փախուելու վախտ է. ինչ ես ասում։

ԱՌ. (Ժպտում է։ Նստում է սեղանի առաջ և բան գրում։)

ՍԱՐ. Բա զէ էն ա՛ տղամարդ ա դառել, քսանհինգ տարեկան ա։

ԵՂԻՍ. Քսանը հալա մէկէլ շարաթ վերջացրեց. իմ Մանւէլից մի տարի, չորս ամիս ու մի շաբթով է պատիկ։

ՍԱՐ. Դէ ես ինչ իմանամ... Համ էլ բալթի թէ հարուստ տեղից ախշիկ են տալիս... Ես էլ զաթումը կը շահեմ։ Թէ չէ դուքանիցս՝ էլ օգուտ չկայ։ Առաջւայ օգուտը չկայ. գեղի խալիսն էլ ա շուն կտրել։ Հիմա գեղացիք իրանք իրանց դուքան են քցում, օյինքազութիւններ են աւնում. պարտքով աւնում, պարտքով ծախում են... Չէնքերը քցել են, թէ կոմպէրացի ենք սարքում...

ՌԱՖ. (Ծիծաղում է։) Ո՞նց, քեռի, քնց...

ԱՌ. Ասա՛ կօօպերացիա, հայրիկ...

ՍԱՐ. Հաշիւը մին ա. շունը շանից...

ՌԱՅ. (Խիստ) Կարծում ես՝ կօօպերացիան օգուտ չի տայ գիւղացիներին...

ՍԱՐ. (Վեր է կացել եւ ծանրաբալ անաչ գալով՝ աչք է ձգում դեպի միւս սենեակը, տեսնելու համար, քե ի՞նչ է անում Պետրոսը.)

ՌԱՅ. (Անհամբեր) Ոչ դուք սխալւում էք. գիւղացիները անագին օգուտներ են ստանում:

ՍԱՐ. (Վշտի տոնով) Ստանում են, բա չէն ստանում... Մէջտեղը փնտռողը ես եմ ախր. էլ նրանց օգուտը ինչի՞ս աս պէտք... Ալլահա բախ... (Պետրոսին շեմքում նկատելով) Է, էնպէս ժամանակ աս, որ փող ունենաս՝ ամեն բան էլ գրելուս կը բերես...

ՊԵՏՐՈՍ (Ներս է գալիս: Մինչ այդ, նա զբաղւած է եղել իր սենեակում: Սրտուկը հանել՝ քերել բանկոն է հագել. կօշիկները փոխարինել է տւնիկներով: Պօրտօնը դրել է գրասեղանի վրայ: Ներս գալիս բաց է անում փաթեթը.) Ես գրեցիք մի նոր պատկեր... Այս սենեակում կախնք՝ աւելի յարմար է. այնպէս չէ... անա (լայն բաց է անում պատկերը.) Յիսուսի խորհրդաւոր ընթրիքը... Առուշան, նայիր՝ սքանչելի բան է... Յիսուսի գէմքը որքան խորիմաստ է... (Չորս կողմն է նայում, քե որտեղ կախի նկարը, որը ապա փորձում է յարմարացնել այստեղ-այնտեղ.)

ՍԱՐ. (Դիմամբ հագում է.) Օվվէ, զօր շոք աս... (կամենում է ռույկ անաչ առանձնանալ Պետրոսի հետ.)

ՊԵՏ. (Սիրով) Խորհրդաւոր ընթրիքը... Մաքուր ճշմարտութիւնը եւ սե դաւաճանութիւնը կանգնած են իրար հանդէպ... բարութիւնը եւ չարութիւնը...

ՌԱՅ. (Առուշանին, հեզօրէն աչքով անելով հօր հասցեին.) Սկսեց...

ՊԵՏ. ...Բարութիւնը յաղթում է, իսկ չարութիւնը՝ ի վերջոյ յաղթահարւում է... Այստեղ անա՝ ամենից յարմարն էմ գտնում... (նկարը յարմարացնելով զբաղւած) Եղիսարէթ, քարի եղիր՝ ինձ երկու հատ մեխ ե...

ԵՂԻՍ. (Կիւլ է, որ ցածրիկ պահարանից ամաններ հա-

նի. մի քանի ավիս ընկնում են ձեռքից և աղմուկով կոտորում.)

ՍԱՐ. Ձանդ սաղ, բան չկայ:

ՌԱ. (Շատաւով օգնում է եղիսարէթին՝ վեր կենալ. ապա հաւաքում է փերանքները: Նայն է ուզում անել և Ռաֆայելը.)

ՊԵՏ. (Վախեցել է սասիկ. պատկերը վայր է ընկել ձեռքից.) Զգուշութիւն, եղիսարէթ, զգուշութիւն՝ ամեն քայլափոխում...

ԵՂԻՍ. (Դժգոհ ու դժարութեամբ ոտքի է կանգնում: Դեռ էլ ու բու զգուշութիւնը... աւելի լաւ է՝ տան համար մի բուֆետ առնես. մէջքս կտարւում է՝ ամեն անգամ կզանալուց... (Աւելի դժգոհ) Տունս տկուր է, օրինաւոր բան չըկայ... Մի՛ քանի հարիւր մանէթ ծախսիր, այ մարդ, էդքան էլ ձեռք պիտի կը լինի:

ՊԵՏ. Ուզում ես ասել՝ ժամ եմ... (վրադարձւած) ոչ, ես ժլատ չեմ:

ԵՂԻՍ. Բա էնքան փողը ինչ ես ծանդր ու բարակ բանկումը պահում...

ՊԵՏՐ. Եղիսարէթ, երբ գաղափար չունես... խնդրեմ՝ չհօգրութիւն պահպանիր... դու գաղափար չունես... դու չես իմանում...

ԵՂԻՍ. Չես իմանում, չես իմանում... էսքան սպասեցելուց՝ մեր հոգին դուրս է գալիս... իմ գլուխը ջնանամբ, էրեխերանց մասին գոնէ մտածիր... էլ էսպէս ապրելու իշլաջ չի մնացել...

ՍԱՐ. (Աչքով է անում Պետրոսին, ասել ուզեցաւով, քե «աւաղութիւն մի դարձնիր».) Դէ կնիկարմատ աս, կը խօսի էլի...

ՊԵՏ. (Վշտացել է: Նկարը վերցրել է գետնից.) Բայց ինչո՞ւ ես այդքան վրդովւում... դու, թուում է, ջղայնացել ես...

ԵՂԻՍ. Լաւ, լաւ... դէ նստեցէք, մի քիչ զակուսկա արեք՝ մինչև չխրթմին ձու ածեմ, բերեմ... (Յուզւած գնում է խոհանոց.)

ՊԵՏ. (Վերադառնում է իր սենեակը.)

ՍԱՐ. (Յօրանցում է։)

ՌԱՅ. Կամաց, քեռի, ինձ մէքաշ չուտես... մէքաշ... հա-հա-հա...

ՍԱՐ. (Պետրոսի յետեւից գնալով) Կաշաղակի միս չեմ ուտում...

ՌԱՅ. Մէքաշ... ես կաշաղակ եմ, որ կաշաղակի միս ունենամ:

ՍԱՐ. Լեզուդ կաշաղակի պոչի պէս՝ մի գլուխ ժած ա գալիս... Փեսայ... (Որպէս թէ անկախակ՝ մտնում է միւս սենեակը եւ դուռը կամացուկ փակցնում):

ՊԵՏ. (Մտախոհ կանգնել է՝ նկարը ձեռքին: Սկսում է փայլել:)

ՍԱՐ. (Աստիճանաբար) Փեսայ, ախր ինձ վերջնական պատասխան չես տալիս: Մի պատասխան տուր վերջնային... զնայ...

ՊԵՏ Բայց չէ՞ որ ես արդէն պատասխանեցի... (Իր մեքերի հետ է:)

ՍԱՐ. (Նոռաւափելով): Է՛, ասում ես էլի... Արի, կարճ կտրենք, զուտով առ, պրծի... Լաւ, թէ որ զաւուրը չես ուզում, սիրտդ չի կպչում,—Ասլանանց Նահօյի բաղերը առ...

ՊԵՏ. (Նստում է բազկաթոռի մէջ:)

ՌԱՅ. (Սարիքեգի գնալուց յետոյ, Առուշանին՝ Մէքաշ... (Երգելով՝ մի փոքր անգամ կրկնում է «մէքաշ» խօսքը:—Մօտենում է նարդու սեղանին. վերցնում է նարդին: Առուշ, արի քեզ մի լաւ մարս բերեմ՝ թաթարեախնի... (աշխոյժով փառում է սեղանը դեպի պատուհանը եւ նարդու փաթեղը դարտում): Արի, նստիր: Քէֆդ քեօք պահիր, կը տեսնես, թէ ինչ օյին եմ զնելու հօրս գլխին... նստիր... պցում եմ՝ իմ Մասկա զնալու բախտին... (նստում է զաւուր:)

ԱՌ. (Զբաղւած) Մի յօդւած եմ թարգմանում. ուրիշ անգամ:

ՌԱՅ. Դ՛հա ու քո յօդւածները... վերջը՝ խմբագիր կը դառնաս... (նստում է եւ սկսում է ինքն իրեն խաղալ:)

ՍԱՐ. Մի փոքր վայրկեան պատասխանի սպասելով յետոյ: Նահօն մուշտարու մաթալ ա մնացել, էժան կը տայ:

Բաղ չի, ոսկի ա: Առ, պրծի... Ա՛ փեսայ, փողերդ ժած տու, մայա քցի, էդ քսան հազարին՝ մի քսան հազար էլ վրայ բեր, տո՛ւնդ Աստուած չքանդի...

ՊԵՏ. Սարիքեգ, դու դատում ես՝ իբրեւ մի իսկական խանութպան... Փողը միթէ՞ անպատճառ բազմացնելու համար է...

ՍԱՐ. (Չեմք յուսանաւ շարժում է): Քեզանից խէր չի բլիւ... (գրանակ է պատահում): Ես քեզ համա եմ ասում, թէ չէ ինձ ինչ ոգուտ. ըսկի:

ՊԵՏ. (Աւելի ինքն իրան, մտախոհ) Չէ՞ որ մարդ պէտք է ապրի յաճախ բանականութեան հետեւելով և ոչ թէ նեղ բնազդին... (Աշխոյժով դառնում է Սարիքեգին) Ինչո՞ւ անպատճառ փող բազմացնել. անյոք է մեր կեանքի նպատակը... Փող, փող, շարունակ փող... Ամեն մէկը իրա մասին ու փողի մասին է մտածում... իսկ ոչ ոք չի ուզում մտածել ուրիշների մասին... Մինչդեռ կան ուրիշները... անօգնական մարդիկ... տուն չունեն, հագուստ չունեն...

ՍԱՐ. (Սկսում է կատկածել):

ՊԵՏ. Ո՞վ պէտք է օգնէ այդ մարդկանց... (վշտով) Փող, փող... Յանուն փողի մոռանում ենք ամեն բան: Ամեն բան: Մարդասիրական զգացմունքները կորչում են մեր հոգու միջից... Մարդը մարդին այլևս չի ուզում սիրել... խեղճ մարդիկ մենակ են մնում և անօգնական...

ՍԱՐ. Պետրոս փեսայ, հանի դուզ ստացել ես էն քսան հազարը...

ՊԵՏ. (Պարզամիտ զարմանով նայում է երեսին), Չգիտես ինչ է. 20,000 ռ. ստացայ իմ աւագ եղբայր Պօղոսից, որպէս ժառանգութիւն...

ՍԱՐ. Նաղդ ձեռիդ ա. թէ... էնպէս նիսիա բան ա:

ՊԵՏ. Ներկայումս այդ փողը պատկանում է ինձ, օրէնքով վկայւած է և հաստատւած:

ՍԱՐ. Բա էլ ո՞ր ես էնպէս խօսում:

ՊԵՏ. Ինչպէ՞ս:

ՍԱՐ. Էնպէս որ՝ էլ խեղճս որն է, տկճիս որն է, Մարդ քսանհազար մանէթ նաղդ փող ունենայ՝ ու էդպէս

բաների մասին մտածի... Ալլահա բնիս... Զաւոդն էլ առ,
Նահոյի բաղերն էլ առ, սուրու-սուրու օջիսար մութ... Ման-
թաշով դառ, խալխի աչքը քոռացրու... Արի, արի, ձեռաց
կանդրախտ կապենք, Նահօի ախպէրն էն ա ըստեղ ա... Դրու-
ստըն իմանաս՝ ըտուր խաթրու վեր եմ կացել ու էս զօռ
վախտը գեղից էկել էստեղ:

ՊԵՏ. Չեմ կարող:

ՍԱՐ. Ախր կնիկ ունես, երկու տղի տէր ես... Տղէր-
քանցդ քանի կարաս բոլ փող թող, որ վերջը քեզ գէօքա-
գէօն չանեն... Տղէրքդ փող կունենան՝ փողով էլ ախշիկ
կուգեն... Մեռնես՝ քեզ էլ ամեն վախտ օղորմի կը տան...

ՊԵՏ. (Ներքին յուզմունքից տառապանքով)
Իմ որդոցս համար աշխատեմ...

ՍԱՐ. Բա մնաց ես իմանում...

ՊԵՏ. Որտեղ որ հարկաւոր է... նպատակ պիտի լինի...
Ես շատ եմ մտածել... Ինչո՞ւ անպատճառ մեր սեփական
զաւակներին... Իմ որդիքը արժանաւոր չեն... Ահա, ես քեզ
պարզն ասում եմ, Սարիբէգ. ես իմ զաւակներից սաստիկ
դժգոհ եմ... (Սասկացող յուզմունքի միանում է ցալի զգա-
ցմունք): Ուրեմն ինչո՞ւ փողը նրանց համար թողնել...
Իրանք թող աշխատեն և ապրեն... Իսկ փողը պէտք է տալ
աւելի արժանաւորներին...

ՍԱՐ. (Տարակուսած նայում է նրա բերանին):

ՊԵՏ. Շատ եմ մտածել... Առաջ էլ եմ մտածել: Իսկ
փողը ստանալուց յետոյ՝ աւելի շատ... գիշերներ եմ լուսա-
ցրել... Վերջը ես իմ վճիռը կայացրել եմ... (Սկսում է աս-
տիճանաբար սկսել իր կայացրած վնասը):

ՍԱՐ. Ա՛ փեսայ, քու էդ ասածիցը զուլխս բան չի
մտնում, ես մենակ էն եմ իմանում...

ՊԵՏ. (Պարզօրէն) Սարիբէգ, ես քեզ ճշմարիտն եմ
ասում՝ այդ բանի մասին ես դեռ ոչ ոքի խօսք չեմ ասել...
Մտերիմ մարդ չունեմ... Մարդ չկայ՝ որին հաւատաս. կա-
սեն՝ գիժ է... (Սկսեալաբար դառնութեամբ) Ես վաղուց է
զգեւել եմ մարդկանցից... մարդու լաւութիւն արա, բայց նրա

հետ գործ մի՛ ունեցիր... Մի խօսքով. ես վճեւել եմ ոչինչ
չտալ ոչ Մանէլին, ոչ Ռաֆայէլին...:

ՍԱՐ. (Զարմացած՝ սպասում է):

ՊԵՏ. Քեզ տարօրինակ է թւում... բայց ես այդպէս եմ
վճեւել:

ՍԱՐ. Բա լաւ, որ էքուց-էլօր մեռնես՝ էդ փողերը
հետք ես տանելու...

ՊԵՏ. Ինչո՞ւ տանել, ինչո՞ւ մեռնելուն սպասել... հիմի-
կանից... գիտեմ՝ ինչ կանեմ... Կստանայ նա՞՝ ով աւելի
արժանաւոր է, ընդունակ է, գեղեցիկ սիրտ ունի... (Ոգեւո-
րութիւնից տառապանքով) Ես քեզ աւելին կասեմ. ասացի՝ թող
ուրեմն բոլորը քեզ ասեմ... Այդ փողը կըտամ Առուշանին...
քո որդուն...

ՍԱՐ. (Չի հաւատում):

ՊԵՏ. Առուշանը ընդունակ տղայ է... շատ խելացի...
զաղախարական մարդ կը դառնայ... Շատ արժանաւոր տղայ
է... Թող գնայ՝ բարձրագոյն կըթուծիւն ստանայ... փողը
Առուշանին կը տամ...

ՍԱՐ. (Շանքաւորութեամբ) Ինչ ես ասում անաքանդ...

ՊԵՏ. Սարիբէգ, հաւատա ինձ... ես ճիշտ եմ ասում...
(Ոգեւորութիւնը բուխում է: Շփոթում է):

ՍԱՐ. Փե... փեսայ...

ՊԵՏ. Ազնիւ խօսք... ազնիւ խօսք... (Կուգեմար, որ այդ
միջոցին ոչ ոք ներս չմտնի):

ՍԱՐ. Իմ տղի՞ն... (բարձր) Ինձ ձեռ ես տնում, ան
անաժակ...

ՊԵՏ. Ոչ, ոչ... սաս... (աւելի է շփոթում):

ՍԱՐ. (Դեռ չի սրախել): Փեսայ... Պետրոս փեսայ...
բաս հաւատամ, զրոհւտ... էդ փողերդ իմ որդուն ես տալու...

ԵՂԻՍ. (Գալիս է խոհանոցից՝ կերակրով լի աման ձեռ-
քին:—Առուշանին, Ռաֆայէլին) Հալա չէ՞ք սկսել... (դիպի
միւս սենեակի ակնարկելով) Ներսէս ես... Չէն տէք՝ թող գան
նստեն... (ամանը խառնում է շերտիկով):

ԱՌՈՒՇ. (Վեր է կենում, գնում միւս սենեակը):

ՌԱՖ. (Նստելու փորձը անփութօրէն խառնելով) Է՛հ,

տրամադրութիւն չկայ: (Վեր է կենում եւ յօանջում): Գոնէ այս գիշեր լօտօյում մի քառասուն ռուբլի էլ է տանեմ... էրէզ գիշեր ինչ կվարտէրնօներ կորցրի... (նստում է նաւասեղանի առաջ):

ԵՂԻՍ. Քիչ լօտօ խաղա, որդի. տեսնում ես՝ տարւում ես:

ՌԱՅ. Մի օր էլ՝ այնքան կտանեմ, որ տարւածս կը ծածկեմ:

ԱՌՈՒՇ. (Միւս սենեակն է մտել եւ լանկարծակիի բերել քե Պետրոսին եւ քե Սարիբէգին): Քեռի, ճաշը պատրաստ է...

ՍԱՐ. (Դեռ զարմանքի ազդեցութեան տակ): Էս ա գալիս ենք... (Ձեռքը մեկնում է քե՝ «դու գնա»):

ԱՌՈՒՇ. (Յետ-յետ նայելով դուռն է գալիս Պետրոսի սենեակից):

ՊԵՏ. (Սարիբէգին, շատ) Առայժմ մեր մէջ մնայ... մերոնք միանգամից չիմանան... հարկաւոր է նախապատրաստել... Լսում ես, Սարիբէգ... (միւս սենեակն է մտնում՝ զլուխը կախ):

ՍԱՐ. (Ուշադրութիւն չի դարձել): Հը... (նստում է նրան):

(Ռափայելը սկսել է ուտել:—Առոււանը սպասում է, որ Պետրոսը նստի):

ԵՂԻՍ. Դէ նստեցէք... (լցնում է տամնները):

ՊԵՏ. (Լուս նստում է):

ՍԱՐ. (Դեռ մնում է կանգնած՝ անորոշութեան մեջ):

ԵՂԻՍ. Ձերթմէն մի քիչ հաստ դուրս էկաւ. շտապելն էլ էսպէս կը լինի: Մենակ մարդ՝ ձր մէկն անեմ. մի ծառայի արժան չգառայ... Խի՞ չես նստում. Սարիբէգ, բա սովել չես:

ՍԱՐ. Հաց ուտելու դժբաղ ունեմ... (նստում է: Տենդոս նայեցով նստում է Պետրոսին):

ՊԵՏ. (Սկսում է լուխայն ուտել: Հանգիստ չէ):

ԵՂԻՍ. (Ամանը Առոււանին մեկնելով) Քո սիրած չիւրը-թմայ եմ էփել, Առուշ, ոչխարի մսից... Էջուց-էլօր կերթաւ օտար տեղ, հօրքերդ մեռնի, էլ ո՞վ է քո սիրած կերակուր-ները էփելու...:

ՍԱՐ. (Ակամայ) Վահ...:

ԵՂԻՍ. (Ուշադրութիւն է դարձնում): Ի՞նչ ես վահ անում... Բաժինդ մի սառցնի... (նայում է նաեւ Պետրոսի վրայ): Ձեզ ի՞նչ է պա տանել...:

ՊԵՏ. Ոչինչ, ոչինչ... Սարիբէգ, գինի խմիր... (արագ լցնում է նրա բաժակը):

ՍԱՐ. (Անձեռնոցիկը ձեռքերին փակելով) Օ՜ք... (ինքն իրան) էսէնց բան... (փորձում է ուտել, բայց չի կարողանում յուզմունքը զսպել):

ՊԵՏ. (Հայեացքով փորձում է զգուշացնել նրան):

ՌԱՅ. Ո՞նց ասիր, քեռի՜ կօմպէրացի... հա-հա... կենացդ, քեռի, բարով կառավարես...

ՍԱՐ. (Վեր է կենում: Յուզմունքից պսոյս-պսոյս է գալիս):

ԵՂԻՍ. Ի՞նչ խաբար է:

ՍԱՐ. Սաբա՞ր. ի՞նչ խաբար... ըսիր... լաւաշի կտոր մնաց բողազումս... (նայում է): Էս ա մի կտւմ ջուր խմեմ... (Ջուր է լցնում: Ձեռքերը դուրս եկ: Խմում է: Մաքրում է երեսի ֆրիկներ):

ԵՂԻՍ. Նստիր, օրինաւոր հաց կեր...

ՍԱՐ. Իշտա՞ն չկայ, ախպէր... (ինքն իրան) Ի՞նչ էի մտածում—ինչ դուս էկաւ. էլ Նահօի բճիւս որն է...

ԵՂԻՍ. (Պետրոսին) Էդ մարդը ի՞նչ է իրան-իրան փնջը-փնջում...

ՊԵՏ. (Վերին սասիանի անյարմար և անհամոյ դուրսեան մեջ է բնկել: Պատասխան չունի):

ԵՂԻՍ. Մեղոյն քեզ, Աստուած...

ՌԱՅ. (ձակասք ցոյց տալով, ծաղրաբար) Քեռի, էկէ՛լ են...

ՍԱՐ. (Պոռթկալով) Սարէթ...

ՊԵՏ. (Բնագոյային երկիւղով՝ վեր է կենում) Սարիբէգ...

ՍԱՐ. (Նրա միտքը հասկանալով հանդերձ և կոկորդը ցոյց տալով) Խեղտում ա... Ձեմ կարայ դիմանայ... ախր իմ սղէն ա, ես նրա ծընողն եմ...

ՊԵՏ. Ես խնդրում եմ քեզ...

ՍԱՐ. Առուշ, որդի...

ՊԵՏ. Վերջապէս... վաղաժամ է...

ՍԱՐ. Սարէթ, էն քսան հազար մանկեր... ասում ա՛
իմ որդեկերանց չեմ թողնի...

ՌԱՅ. (Դեմոնստրասիւ կերպով վեր է կենում: Վնուում
է խիստ խօսել):

ԵՂԻՍ Ի՞նչ... (յանկարծակիի գալուց՝ բալիում է կերա-
կուրը սեղանի վրայ):

ՌԱՅ. Հայրիկ... (անձեռնոցիկը մի կողմ է շարժում:
Աչերը լցում են բարկութեամբ):

ԵՂԻՍ. Մի օր չեղաւ, որ օրինաւոր հաց ուտենք... մեր
տանը մի բան չի պակսի... (մաքում է սեղանը):

ՌԱՅ. Իսկոյն ասա՛ որքան է իմ բաժինը...

ՍԱՐ. Առե՛ւ, արա, տնաքանդի տղայ, փողերը սաղ քեզ
վրայ ա հաստատում...

ՌԱՅ. Ինչպէս... (Վայրկենապես բեմամական հայեացք
է ձգում դեպի Առուեանը):

ՊԵՏ. (Բրտիկ է վրայ տալիս):

ՍԱՐ. ... Ասում ա՛ սաղ տալիս եմ Առուշանին... Իմ
էրազը կատարում ա... (Առուեանին) Դէ վեր կաց, բիձուդ
ձեռք, ոտը պաշի է... Օօֆ...

ԵՂԻՍ. (Ապշել է):

ՌԱՅ. (Դուրսով ու կակազելով) Ուրեմն ես ու Մանէլը
ոչինչ: Մեզ բան չէս տալիս... Մեւ որդի չեմ հաշուում... Ես
էլ ի՞նչ պատասխան տամ իմ պարտքատէրերին...

ԵՂԻՍ. (Սարիբեգին) Դրուստ էդպէս բան է ասել քեզ...
Գժե՛լ էք երկուսդ էլ...

ՊԵՏ. (Սասիկ շփուել է: Զղայփօրեմ խաղում է հացի
փաւնեցների հետ):

ՌԱՅ. (Կանգնում է նրան դեմ յանդիման): Ինչո՞ւ ես
մեզ զրկում... Վճռե՛լ ես՝ քսանհազարը մենակ Առուշին թո-
ղնել... Դա ի՞նչ վճիռ է...

ՊԵՏ. (Ինքնապաշտպանութեան բնագլխից բռնկելով) Ես
արգելում եմ քեզ միջամտել իմ ներքին գործերին... Դա
ի՞նչ է նշանակում... բռնութիւն է... (Իրան հազիւ զսպելով՝
ոտքը զարկում է յատակին): Դուք արժանի չէք... Դա իմ
գամքն է... (ձշում է՝ բոլորովին անտեղի) իմ կամքն է (իւր
սենեակն է գնում):

ՌԱՅ. (Ապուշ է կրում):

ՍԱՐ. (Նստել է քախսի վրայ):

ԱՌՈՒՇ. (Արձանացել է սեղանի մի ծայրին):

ԵՂԻՍ. Սարիբեգ, երազում խօս չէք...

ՍԱՐ. (Լուռ է):

ԵՂԻՍ. (Ռաֆայելին) Դժուր ես գնում:

ՌԱՅ. (Յուզւած, լացակումած) Մանէլին հեռագիր
տամ՝ գայ: Հայրս շատ է հեռու գնացել: Մանէլը նրա հա-
խիջը կը գայ (Գնում է):

ԵՂԻՍ. Մեղայ քեզ, Աստուծ, մեղայ քեզ, Աստուծ...

ՊԵՏ. (Մտաւանջւած՝ կանգնել է գրասեղանի մօտ):

Վ. Ա. Բ. Ա. Գ. Ո. Յ. Բ.

Բ. ԳՈՐԾՈՂ ՈՒԹԻՒՆ

Եղիսարէթը շտապով աւելում ու կարգի է բերում Պետրոսի սենեակը: Լաւ չէ արամադրւած: Ինքն իրան խօսում է մըթմըթալով:

ԵՂԻՍ. Դէ տեսնենք, հիմա ինչ կասի: Թող պատասխանը տայ, թէ կարենայ: Բա անելու բան է, որ ուզում է անել... Հիմա կը տեսնենք, թէ անց կանի... (բազկաքողը ճնկալով մի կողմ է փառում):

(Դրսից գալիս է Առուեանը. Առաջին սենեակում մտքը չգտնելով, մօտենում է միւս սենեակի դուռն ու կանգնում շեմքին):

ԱՌՈՒՇ. (Տրամադրութիւնը լաւ է: Նա ուրախ է, սակայն և անհանգիստ կասկածոս, անվստահ, երկմիտ): Բարեւ, հօրաքոյր:

ԵՂԻՍ. (Գործը չընդհատելով, գլխով բարեւի նշան է անում:—Գրասեղանի տակը մաքրելով)՝ բա էսքան թուղթ կը լինի, որ սա է ճշրտոտում ու գետնին ածում...

ԱՌՈՒՇ. Հօրաքոյր, ես արդէն աւարտեցի:

ԵՂԻՍ. (Մըքմըքացնում է՝ ցած կուցած):

ԱՌՈՒՇ. (Մօտ գնալով) Հօրաքոյր, քննութիւններս աւելի—վերջացրի... գիմնադրան աւարտեցի...

ԵՂԻՍ. Վերջացած գործդ... լաւ ես արել, որդի... (Ուղղում է, որպէսզի մի քիչ շուկէ փառի): Իմ հոգին դուրս է—կաւ... (Նստում է: Կասկածոս և խորամանկ հայեացք է նետում Առուեանի կողմը):

ԱՌՈՒՇ. (Մի քիչ շփոթւում է): Գիտե՞ս, հօրաքոյր... (Նեղւոյն ընկած) Ռաֆայէլը տանը չէ:

ԵՂԻՍ. (Նայն կասկածոս հայեացքով, անհաբեր), Նատի, խի՞ չես նստում... Հա, Ռաֆայէլը. տանը չի: Ո՞վ է իմանում՝ ուր է գնացել... (Անցիտակ է ձեւանում): Տղայ է էլի. (Լուում է):

ԱՌՈՒՇ. (Լուում է: Հարցնելու նիւթ է սրնում, բայց չի գտնում: Տատնում է. չգիտէ՝ ի՞նչ անի: Երկուսն էլ անյարմար դուրսեան մեջ են ընկնում իրար հանգեպ):

ԵՂԻՍ. Բիձուղ տեսիլ ես էսօր (Սկսում է դիտել նրան զննորէն):

ԱՌՈՒՇ. Ոչ... Բայց ես շատ եմ ուզում տեսնել: Երևի, շուտով կը գալի...

ԵՂԻՍ. (Նշանակալից) Ինչի՞ համար ես ուզում տեսնել: Հարկաւոր բան ունեւ հետը:

ԱՌՈՒՇ. (Տատնում է):

ԵՂԻՍ. (Խօսելու եղանակը փոխելով) Էդ մարդը... չէ՞ս իմանում՝ միտքը ինչ է, նպատակը ինչ է... Քսան հինգ տարի նրա կնիկն եմ. որ հարցնեն՝ ի՞նչ մարդ է, —ինչ իմանամ... Էնքանն եմ իմանում, որ նրա խելքով գնացողը օգուտ չի տեսնի... (Փոքրիկ պառկա): Քու բիձէն հէնց էն գլխից սիրում էր զարմանալի-զարմանալի խօսել... Տէրտէրի ցեղ է ախր: Սուտ չի ասած՝ տէրտէրի ցեղի մարդիկ՝ մի ուրիշ թահր են լինում... Ինքն էլ տէրտէր պէտք է օժէր. օժէր պըծնէր էլի: Միտքը փոխեց, թէ՛ չէ, մեր հոգևորականութիւնը աղաւանդած է, էսէնց է, էնէնց է... Մախլաս: Շատ է միամիտ. վեց տարեկան էրէխէն ձեռիցը կը բռնի, ջուրը կը տանի ու ծարաւ յետ կը բերի... Շատ անգամ՝ ինքն էլ չի իմանում՝ ի՞նչ է անում... Լաւ է, էրէխէքս էլ է հասել են. էլ առանց նրանց՝ բան չի կարող անել... Էրէխէքս չեն թողնի (ընդգծում է վերջին խօսքերը):

ԱՌՈՒՇ. (Վիրաւորանք է զգում): Հասկանում եմ, հօրաքոյր, թէ ասածդ ինչի՞ մասին է: Բայց ինչու ես կարծում, որ ես առանց այլակայութեան կը համաձայնեմ քեզու խօսքերին: Ես հօ ամբողջ փողը չեմ վերցնի:

ԵՂԻՍ. Էհ, որդի, ասում ես: Փող է է՛, տունն Աստուած քանդի: Փողը բարեկամութիւն ասած բանը չի իմանում:

Քանի որ զայդ չես ունենում՝ ամենի հետ լաւ ես. ձեռք որ փող է ընկնում՝ էլ ախպէր, էլ հարեան—գիփ մոռանում ես: Եղպէս է աշխարհ... Հիմա դու ես իմանում: (Աչքերն արտաւակալում են: Խորը հոգւոյ՝ հանելով՝ երեսը շուռ է ցալիս և աչքերը արբում զոգնոցով): Է՛հ, որդի, բա կարծում ես ինձ համար հեշտ կը լինի, որ քեզ ատեմ... (վեր է կենում), Աստուած ամեն բանի վերջը լաւ անի, որ մեր տանը՝ անհամութիւն չպատահի, դուշմանի սրտով չզառնանք... (Աչքերը նորից լցում են):

(Դալիս է Պետրոսը)

ՊԵՏՐՈՍ. (Մտախոհ է): Բարի օր... Եղիապէթ. դու արտասուում ես...

ԵՂԻՍ. (Զի պատասխանում Պետրոսին: Արագ վերջացնում է գործը: Բազկաբոսը սեղն է դնում):

ՊԵՏ. (Պատասխանում է սեղանի վրայ: Հանում է սխառուկը և կօշիկները և քեթիւ բանկոն ու տուֆիկներ հագնում: Եղիապէթից պատասխան չստանալով՝ ինքն էլ է լուում):

ԱՌՈՒՇ. (Անյարմար դուրսեան մեջ է ընկնում):

(Տեսարան):

ԵՂԻՍ. (Իրանդանի վրայի փռօն մտնելով): Սարիբէզը բա որդի է:

ՊԵՏ. Ես նրան չեմ հանդիպել:

ԵՂԻՍ. (Թերահաւատ) Բա քեզ մօտ չի՞ էկել: (Առուճանի կողմն է նայում գալստի):

ՊԵՏ. Դպրոց: Ոչ... Ես այստեղ, նա էլ այստեղ, ինչ կարիք ունի դպրոց գալ՝ ինձ տեսնելու համար:

ԵՂԻՍ. Ո՞վ է իմանում. մարդ է, հարկաւոր գործ կարող է լինել... (ակնարկների շեշտով է խօսում):

ՊԵՏ. (Զի պատասխանում: Սեղանի առաջ կանգնած, սկսում է արագ մի գիրք քերել):

ԱՌՈՒՇ. (Անհանգիստ է: Կուգեմար, որ Եղիապէթը դուրս գնար):

ԵՂԻՍ. (Նոյն ցանկութեամբ) Առուշան ջան, գործ ունեւ... Մի գնայիր՝ հօրդ գիշերի, գայ. ճաշի վախտ է:

ԱՌՈՒՇ. (Դժկամակում է): Ինքը կը գայ, հօրաքոյր: ԵՂԻՍ. Գնաս-կանչես՝ լաւ կը լինի: Ո՞վ է իմանում բալքի ուղացան: Արտալա եմ էփել. որ սառչի՝ էլ ինչ համ կուտենայ: Գնա, որդի... Էլ մի ուղանայ...

ԱՌՈՒՇ. (Դեպի դուռն է դիմում):

ՊԵՏ. Մնա, Առուշան, ես խօսելիք ունեմ քեզ հետ:

ԵՂԻՍ. Ինչ խօսելու վախտ ես գիշեր, այ մարդ: Գնա բանիդ, Առուշ ջան:

ՊԵՏ. Ես Առուշանի հետ գործ ունեմ: Նա պէտք է այստեղ մնայ: Դու մի խանգարի:

ԵՂԻՍ. Դէ հը՝, մնում է թո՛ղ մնայ: Բալքի ես էլ քեզ հետ գործ ունեմ: Քու կնիկն եմ, բա մի կէս սնաթ էլ է չկարենամ հետդ մենակ խօսել: Քեզ բան ունեմ ասելու:

ՊԵՏ. Ասա:

ԵՂԻՍ. Բալքի չեմ ուզում, որ մի ուրիշն իմանայ, թէգուց իմ որդին լինի...

ԱՌՈՒՇ. (Պատասխանում) Ես կը հեռանամ, հօրաքոյր... (դուրս է գնում):

ԵՂԻՍ. (Շեկվում սպասում է, որ նա դուրս գնայ:) Հօրդ ասա, թող շուտ գայ...

ՊԵՏ. Ինչ ես ուզում ասել:

ԵՂԻՍ. (Ազդու սիրաբերից պատասխանում ունենալու յաղրական, բայց եւ անհամբեր տոնով) Էն եմ ուզում ասել, որ Մանւէլը էկել է Բաքուից... Սնաթի տասը անց էր որ վագալից էկաւ ֆայտոնով... (Նայում է քի ինչ ազդեցութիւն է բողել Պետրոսի վրայ):

ՊԵՏ. (Տեղեկութիւնը անսպասելի էր: Թողնում է գիրք: Դեմքը փոքր ինչ ալլալում է): Որտեղ է հապա...

ԵՂԻՍ. Ռաֆայէլի հետ դուրս գնացին... Որդի որ է՝ գալու են:

ՊԵՏ. Առողջ է... Ինչ է ասում իր գործերի մասին... Պաշտօն գտել է...

ԵՂԻՍ. Չեմ իմանում... կը գայ՝ կիմանանք:

ՊԵՏ. Ինչո՞ւ է էկել. այստեղ գործ ունի... Նորից Բազմու կը վերադառնայ:

ԵՂԻՍ. (տուտալիելով) Էդ բոլորը ինքդ մանրամասն կը հարցնես, կիմանաս... Հիմա ես քեզ բան պէտք է տանմ... (Համբերահաս) Ախր Էդ ի՞նչ բան ես մտածել... Դրուստ ուզում եմ՝ քսանհազարը գիրք Առուշանին տալ... Էն օրւայ ճաշից դէսը ես էլ իմն չեմ. էս գիրքը քունն չտարաւ... Հանա՞ք ես անում թէ՞ զորթ-զորթ ուզում ես Էդպէս բան սարքել:

ՊԵՏ. (Հասկացնելու յարուար ձեւ է որոնում): Եղիսաբէթ, այդպիսի բաներում ի՞նչ հանաք կարող է լինել... Ես համոզւած եմ, որ քեզ համար տարօրինակ է... Անշուշտ, անսովոր բան է... Բայց դա իմ համոզմունքն է...

ԵՂԻՍ. Մտածի՛ր, այ մարդ, ի՞նչ ես անում. քու հարազատ որդկերանց զրկում ես... Մեր որդիքն են, մերը, քունն ու իմը. ես եմ ծնել նրանց... Դու հիմա ուզում ես զրկել, թէ ինչ է՝ Առուշին տաս սաղ փողը...

ՊԵՏ. Եղիսաբէթ... Չգիտեմ, ի՞նչ ձեռով բացատրեմ, որպէս զի դու հասկանաս...

ԵՂԻՍ. Այ մարդ, էստեղ էլ ի՞նչ հասկանալու բան կայ: Մեր որդիքն են, չէ՞. դէ պրծաւ—գնաց... Գու որդիքը Ռաֆայէլն ու Մանւէլն են. բա Առուշանն ու Մանւէլը ես Ռաֆայէլը մէկ եմ...

ՊԵՏ. Առուշանը շատ արժանաւոր տղայ է...

ԵՂԻՍ. Ո՞վ է բան ասում. շատ լաւ տղայ է, իմ ախպօրս որդին է. մեր տանն է մեծացել... Բայց ճիշդ ախր զրկեմ իմ հարազատ որդկերանց. կարելի՞ բան է:

ՊԵՏ. (Դժուարին դուրսան փեշ է ընկնում):

ԵՂԻՍ. Հասած տղէքը են. Էքուց-էլօր փսակւելու են...

Մենք էլ ծնողներ ենք՝ նրանցով պէտք է ուրախանանք...

ՊԵՏ. Բայց դու մոռանում ես, եղիսաբէթ, որ Մանւէլն ու Ռաֆայէլը արժանաւոր զաւակներ դուրս չեկան... իմ յոյսերը չարդարացրին...

ԵՂԻՍ. Ո՞ւմից ինչով են պակաս, որ խօսում ես Էդպէս...

ՊԵՏ. (Համոզմունքով) Մանւէլը անպիտան կեանք է վարում. վատ սրիկաների հետ է. հարուստներից փող է պահանջում...

ԵՂԻՍ. Դիմի սուտ է...

ՊԵՏ. (Քիչ յուզւած): Ժշմարիտ է... Իմ որդին այդպիսի բաներ անի... (Ցաւ է զգում):

ԵՂԻՍ. (Մի վայրկեան զննարարւում է): Է՛, դու էն գլխից անբաւական ես ըլել: Բա մի-մի գեներալ-գուբէրնատուր չէին դառնալու...

ՊԵՏ. Դրա մասին ամենեկին չեմ մտածել... Գոնէ զբաւրոցն աւարտէին, վկայական ձեռք բերէին ու յետոյ աշխատէին թէ իրանց համար և թէ հայ ժողովրդի համար... մեր ազգի համար պիտանի անդամներ լինէին... Այս է եղել իմ ջերմ ցանկութիւնը... Որքան եմ աշխատել. ոչինչ չեմ խնայել: Բայց ո՛չ մէկը չգնաց իմ ասած ճանապարհով... Քեզ յայտնի է հօ, շարունակ համոզում եմ Ռաֆայէլին, որ գործի կանգնի, իսկ նա մերժում է, որովհետեւ շատ ծոյլ է... Երեք անգամ մեծ չարչարանքով պաշտօն եմ գտել—չի համաձայնւել... Ոչ մէկին էլ արժանաւոր զաւակ չեմ համարում...

ԵՂԻՍ. Լաւ են՝ վատ են՝ քու որդիքն են... Խօսմ դէն չես ածելու... Թէկուզ աւագակ լինեն՝ իմ որդիքն են, ո՛չ ոքի հետ չեմ փոխի աշխարի էրեսին... Ի՞նչ կարող ես ասել... Ես ի՞նչ անեմ, որ դու քու հարազատ որդկերանց չես սիրում...

ՊԵՏ. Եղիսաբէթ, ես սիրում եմ Ռաֆայէլին էլ, Մանւէլին էլ. ես ունեմ հայրական զգացմունք: Միթէ՞ դու կարող ես կասկածել... Ես սիրում եմ իմ զաւակներին... բայց և այնպէս... Է՛, դու ինձ հասկանալ չես կարող...

ԵՂԻՍ. (Սրկնւած) Թող թէ Աստուած սիրես... Գործը որ Էդ տեղն ես հասցնում—եւ էլ իմ ուզածը կանեմ. ես իրաւունք չեմ տայ, որ իմ որդկերանց զրկես: Թէ՛ դու հէք ես՝ ես էլ մէր եմ: Օրէնք կայ, սէնօտ կայ, նաւարիտս կայ... Օրէնքը չի թողնի, որ Էդպէս բան սարքես...

ՊԵՏ. Օրէնքը չի կարող արգելել...

ԵՂԻՍ. (Պնդելով) Էդ քսան հազարը իմ էրկու տղին պէտք է հասնի... Առուշ-մարուշ չեմ իմանում... Զօնով ու-

զում ես մեր տանը դալմադալ քցել... Խօս՝ խմանում ես՝
Մանուէլը ինչ կրակի կտոր է...

ՊԵՏ. Լսիր, Եղիսարէթ...

ԵՂԻՍ. Եղիսարէթը մեռնի, էղպէս բան չտեսնի, ինչ
դու ես ուզում անել... Քսան հինգ տարի, լաւ-վատ, սիրով
ապրել ենք. չարչարանքով տուն եմ պահել, որդիներանցս մե-
ծացրել... Դ՞ր օրւան համար եմ դիմացել... (Աչքերը լցւում
են արտասուով):

(Դրսից գալիս է Սարիբեգը)

ՍԱՐ. Բարաջողում... Բա խի՞ ես լաց ըլում, Սարէթ ջան:

ԵՂԻՍ. Սարիբեգ, դու ի՞նչ ես էլ սրա խելքին ընդել...
էն փողերը մի վերցնի. ասա՛ չեմ ուզում... Որդիքս մեղք
են... (Պետրոսին) Որ տալիս ես, սրանց էլ հարցրու՛ վեր-
ցնում են...

ՍԱՐ. Ի՞նչը, Սարէթ ջան...

ԵՂԻՍ. Ի՞նչը. իբրեւ թէ մոռացել ես:

ՍԱՐ. Հա՛, փողը: (Չեւանալով) Է՛, դու էլ հաւատում
ես... Փէսէն էղպէս բան չի անի...

ԵՂԻՍ. Կանի, կանի, ես սրան լաւ եմ ճանաչում...
Շաշութիւնը մին-մին գալիս է... (վրդովւած, գնում է խոնա-
նոց եւ այնտեղ սկսում է զբաղւել՝ յանախ օգտելով փոփոխ
պանարանից):

ՍԱՐ. (Լուում է, Պետրոսի կողմը նայելով):

ՊԵՏ. (Լուում է: Ներքուս յուզւած է: Շուտ-շուտ շփում է
նակասը):

(Լուսքիւն):

ՍԱՐ. (Նսնում է: Տարակուսանալով, քերականութեամբ
է հարցականօրէն նայում է Պետրոսին ու սպասում: Յօրան-
ջում է: Ինքն իրան հաս-հաս խօսքեր է մտքաբացում, որպէս-
զի գրաւի Պետրոսի ուշադրութիւնը):

ՊԵՏ. (Շարունակում է լսել):

ՍԱՐ. (հորը շունչ է փսփում): Մարդ իմանայ՝ աշխար-
քը ի՞նչ բանի համար ա ստեղծւել... Եանի օրուս կա՞յ...

ՊԵՏ. Իւրաքանչիւր մարդու նպատակը պիտի լինի՝

բարութիւն... Բայց խանգարում են, ամենքը խանգարում
են... Մարդ չի կարողանում ազատ լինել: (Լուում է):

ՍԱՐ. Առուշն էկա՞ն քու կուշար...

ՊԵՏ. (Դիտւով է անում: Թերթում է գիրքը):

ՍԱՐ. Ասում ա՛ գիմնագին սաղ վերջացրի... Եկաւ, որ
քեզ էլ իմաց տայ... Դէ լաւ ա, որ պրծաւ, թէ չէ՛ նրա ու-
սումի փողը տալով՝ տունս էն ա քանդւելու էր... (Լուում
քիւն): Ասում ա՛ բիձէս ժամանակ էլ ա ունենում չի թէ՛ հե-
տը մի քիչ զրից անեմ... Բիձուս, ասում ա շատ եմ պատ-
ւում. ասում ա՛ զարմանալի փիլոսոփ մարդ ա, ասում ա...
Քու հէրը, օղորմածիկ աէր-Մուսէսը միշտ կասէր ախր՝ իմ
որթին ազգի պարծանք ա դառնալու... Դէ էն ա դառել ես:

ՊԵՏ. (Զի պաշտախանում: Իրան գրադւած է ձեւացնում):
(Լուսքիւն)

ՍԱՐ. (ձառահաս, անհամարձակ) Փեսայ... հիւանդ
խօս չէս:

ՊԵՏ. Ոչ... միայն փոքր ինչ վատ եմ զգում ինձ...

ՍԱՐ. (Կարեկցաբար) Տարութիւն ունե՞ս...

ՊԵՏ. Ոչ, այնպէս...

ՍԱՐ. Փոքր ա կապ:

ՊԵՏ. Ոչ... գլուխս ծանրացել է...

ՍԱՐ. Շատ ես միտք անում...

(Լուսքիւն)

ՍԱՐ. Փեսայ... (գեպի դուռն է նայում՝ ուրիշ մարդ
կա՞յ արեօփ: Յածր)՝ էն բանը թե՛ս ա ընելու...

ՊԵՏ. Այսինքն՝ ժողովութեան գործը:

ՍԱՐ. (Անհարկէր ձեւով): Հա էլի՛—քսան հազարի բանը...

ՊԵՏ. (Թեթեակի նետրայնացած)՝ Մէկ անգամ ընդ
միշտ համոզւիր, որ իմ վճիռը՝ վճիռ է... Ի՞նչ կարիք կայ
շարունակ հարցնելու, կասկածելու... Ես երեխայ չեմ, ին-
չպար չեմ, որ խօսքերս փոփոխեմ, ասածս մոռանամ...

ՍԱՐ. (Զի հաւատում): Իրոքաւ ես աւում: Ամա... դէ,
ո՞վ ա իմանում, մարդ ենք... Երէզը՝ Երէզ էր, էսօրը՝ էսօր
է: Մարդն էլ եղանակի պէս ա, փոխւում ա: Եղանակը մին

տեսնում ես՝ արեալ անուն, մին էլ բիրդան՝ կարկուտը վրայ
ա տալիս, ոնց որ հաւի ձու...

ՊԵՏ. (Աւելի նետրոյնացած) էլի կասկածներ... չես
ուզում հաւատալ... Ձեռ հաւատում—մի հաւատայ: Իսկ իմ
կամքը հաստատուն է...

ՍԱՐ. (Իտաճեալ չի հաւատում): Կամքը՝ ամեն մարդ
իրա ձեռումն ունի... Դրուստ ես ասում... (Քիչ յետոյ): Բա
խի՞ ես էդքան մտածում: Փոշմանած ըլիս քի... Փոշմանել
ես, փեսայ...

ՊԵՏ. (Խոր հոգեւոյ է փառում: Ուշադրութիւնը ցրում է
Սկսում է անհանգստանալ: Մեր այս, մեր այն գիւղն է վերց-
նում, ուրիշ տեղ դնում, քերում): Պատիւ ուրիշ բաների մա-
սին... Եւ վերջապէս, գործը քեզ չի վերաբերում, այլ քո
որդուն... Ինքս կը խօսեմ Առուշանի հետ: Ո՛չ մի միջնորդի
կարիք չեմ զգում: Կարիք էլ չկար, որ երէկ քեզ յայտնեցի
իմ վճռի մասին: Բայց չգիտեմ ինչպէս եղաւ, որ յայտնեցի,
թէն չէի ուզում:

ՍԱՐ. Բա վճռական իմ տղին ես բախշում:

ՊԵՏ. (Անհամբեր շարժում է անում):

ՍԱՐ. Եանի դի՛փ... (Նրա դժգոհութիւնը կանխելով):
Ախր քսան հազար մանէթ ա, քսան կապէկ չի...

ՊԵՏ. Միենայն է ինձ համար... Ես մի բան ցանկա-
նում եմ և կը կատարեմ... իմ խղճի առաջ ինքս հանգիստ եմ:

ՍԱՐ. Դրուստ ես ասում... ամա դէ, աշխարհ ա, մենք
էլ մարդ ենք, ասած ա՛ մահկանացու: Էսօր կանք, էրուց
չկանք: Աստուծո՛ւ կամքն ա, խօս հարիր տարի ապրելու
չենք... Ծըկատի գիր ա... Մէկ էլ տեսնում ես՝ ջանաւորի
դայդի մարդը վէր ա ընդնում, մեռնում... Մահը որ կայ
ամեն մարդու համար պատրաստ սպանում ա իրա վախ-
տին... Հեռի քեզանից, ամա դէ... Հը՞, փեսայ, բա էդ ոնց
կըլի...

ՊԵՏ. (Նետրոյնացած) Ի՞նչ ես ուզում ասել... Ես
այժմ զգում եմ, որ...

ՍԱՐ. (Խորապէս կուրծքով) Էն ա իմանում ես, ես մէկ
էլ ի՞նչ ասեմ... Գրած ունեմ:

ՊԵՏ. Ի՞նչ:

ՍԱՐ. Կտակն էլի:

ՊԵՏ. Կտակ: Ինչո՞ւ... (սպասում է):

ՍԱՐ. Ո՞նց թէ «ինչու»... Բալքի էքուց մեռնում ես...

ՊԵՏ. Մեռնում... (Լռում է):

ՍԱՐ. Համ էլ, կտակդ որ գրես պրծնես, տղերքդ էլ
չեն կարայ դաւի տալ:

ՊԵՏ. Դաւի տալ: Այս մէկը ճիշտ ես ասում: Ես նա-
խազգում եմ, որ իմ որդիքը պահանջներ կանեն. մեր տանը
իրարանցում կընկնի... Ես ցանկանում էի գործը աւելի հե-
ռատեսութեամբ, այնպէս՝ զգուշութեամբ վարել. աստիճա-
նաբար համոզելով... (Վշտաբանով) Դու չը պէտք է երեկ
ասէիր մերոնց. դեռ ժամանակը չէր:

ՍԱՐ. Ես էլ փոշման եմ: Որ դրուստն ուզես իմանալ,
ուշքս էլ վրէս չէր:

ՊԵՏ. Մանէլն էլ եկել է Բագրից... երեկ այստեղից
իմաց են տել:

ՍԱՐ. (Վառ բան գուշակելով) Մանօս...

ՊԵՏ. Նոր եղիսարէթն էր ասում. ինքս դեռ չեմ տե-
սել նրան... Հիմա ես երկիւղ եմ կրում, որ շատ անկարգ
բաներ կանի... Կարծում ես կը համաձայնելի:

ՍԱՐ. (Տառակուսանքի մեջ է ընկել): Հա, դրուստ ա,
Մանօս մի ուրիշ ջուռա մարդ ա... Նրանից վախենալու ա...

ՊԵՏ. Ես չեմ վախենում ոչ ոքից... Միայն թէ անա-
խորժ, շատ անախորժ բան կը լինի, որ մեր տանը իրար
վրայ խօսեն, թշնամութիւն լինի... Մանէլը կարող է մի
ժամում ամբողջ տունը տակն ու վրայ անել... Իսկ ես ու-
զում էի, որ ամեն բան խաղաղ անցնի... առանց ընդհա-
րուհներ...

(Միւս սենեակում յայտնում են Մանէլն ու Ռաֆայէլը):

(Մանէլը համարձակ ու եռանդուն արտայայտու-
թեամբ, չլուս դէմքով երիտասարդ է, 22 տարեկան: Շար-
ժումները՝ նետրոյնացողն վճռական: Զայնը՝ ինքնավստահու-
թեամբ ու արհամարհանքով լցւած: Աչքերը՝ սուր ու շեշտա-

կի: Խօսում է շտապ-շտապ: Հագած ունի՝ սև սատինից բլուզ, վրայից պիջակ: Ճիտքաւոր կօշիկներ: Նոր կաքուղ:

(Այդ միջոցին խոհանոցից գալիս է Եղիաբեքը):

ՄԱՆԻԷԼ. (Եղիաբեքին, բարձր) Եկէ՛ւ է:

ԵՂԻՍ. (Գլխով դեպի Պետրոսի սենեակն անելով) Կէս ժամ կը լինի:

ՄԱՆԻԷԼ. (Ուղիղ դիմում է դեպի միւս սենեակը):

ՍԱՐ. (Անհանգստացած) Մանօն... (Յածր, արագ) Նստի՛ր, ձեռաց գրի, տանենք նստարիողի կուշտը...

ՊԵՏ. (Մանեկի ձայնը ազդում է տառապրութեան վրայ. եւ երբ Մանեկը ներս է մտնում՝ նրա սիրտը մի վայրկեան կծկւում է):

ՄԱՆ. (Ներս է գալիս եւ կանգնում դռան մօտ՝ Պետրոսին դեմ առ դեմ: Մի պահ արհամարհանով դիտում է նրան):

ՊԵՏ. (Կանգնել է գրասեղանի մօտ: Չգիտէ ձեռք ո՛ւր դնի: Լուռ նայում է Մանեկին):

ՍԱՐ. (Այդ անակնկալ դեպքից զինաքափւած եւ մի պահ բոլոր յայտեր կորցածի նման՝ մի կողմ է փախւում):

(Ներս են եկել նաեւ Ռաֆայէլը եւ Եղիաբեքը: Ռաֆայէլը իր գլխարկն ու բանկոնը բողբ է միւս սենեակում):

(Տեսարան)

ՊԵՏ. Բարով ես եկել, Մանեկ... (Սպասում է):

ՄԱՆ. (Զապւածօրէն) Բարով... (Մօտենում է եւ ստանում բեամբ ու դժկամութեամբ ձեռք մեկնում):

ՊԵՏ. (Համբուրում է նակաք՝ քեքեակի): Բազմից ես գալիս, Մանեկ:

ՄԱՆ. Հա՛: (Ծխախոտ է վառում ու ծխում):

ՍԱՐ. Գալը բարի, Մանօ ջան... (Մօտենում է):

ՄԱՆ. (Անհարբէր) Բարով... (Ձեռք է տալիս):

ՊԵՏ. Առողջ ես...

ՄԱՆ. Հա՛:

ՊԵՏ. Պաշտօն ունե՞ս այնպեղ:

ՄԱՆ. Չէ:

ՊԵՏ. Հապա ի՞նչ ես անում:

ՄԱՆ. Ոչինչ:

ՊԵՏ. Ուրեմն... (Չի շարունակում):

ՄԱՆ. Եօրայ եմ գնում:

ՊԵՏ. Նստի՛ր, Մանեկ...

ՄԱՆ. Շնորհակալ եմ (Նստում է):

(Լուսքիւն)

ՄԱՆ. (Շեշտակի) Հայրիկ, ճիշտ է, որ կարողութիւնդ տարիշին ես ուզում բախշել... Մայրիկ, այստեղ արի... Ռաֆայէլ... (Հօրը) Ինձ մի քանի խօսքով հանկացրու, թէ միտքդ ի՞նչ է... Նստի՛ր, մի քիչ խօսենք... (Տեղը փոխում, նստում է գրասեղանի մօտ):

ԵՂԻՍ. (Սարիքգին) Ախր լինելու բան չի, լինելու բան չի: Բա էլ ես քու քիբը չեմ, դու իմ ախպէրը չես...

ՊԵՏ. Մենք ժամանակ շատ ունենք... Կը խօսենք երեկոյեան կամ վաղը... Ես այժմ զբաղւած եմ... Պէտք է ձաշեմ եւ շուտով գնամ զպրօց. սաներիս դաշտ եմ տանելու...

ՄԱՆ. Չէ, հէնց հիմա պէտք է խօսենք. վաղ-մաղ չեմ իմանում... (Կտրուկ) Ես ո՞վ եմ: Բո աղան եմ թէ չէ: Հը... (Ռաֆայէլին մատնանշելով) Սա քո աղան է թէ չէ: Հը:

ՊԵՏ. (Զայնը դողում է եւ այնուհետեւ հետզհետէ ողբերգական շեշտ ստանում): Դուք իմ որդիքն եք...

ՄԱՆ. Շատ բարի: Բաս ինչպէ՞ս է, որ քո կարողութիւնը Առուշանին ես տալիս: Հը:

ՍԱՐ. (Անհանգստութեամբ հետեւում է անց ու դարձին):

ՊԵՏ. Լսի՛ր, Մանեկ... այժմ թողնենք... Ուրիշ անգամ կը խօսենք...

ՄԱՆ. Ասում եմ, որ չէ. այս րոպէիս ամեն բան պէտք է վերջացնեմ: Ես չեմ երկարացնի... Հիմիկւանից ասում եմ, որ լաւ իմանաս, քո քսան հազար ըւրրլին մեզ է պատկանում՝ ինձ ու Ռաֆայէլին... Բանի քեզ հետ քաղցր ենք խօսում՝ առը. թէ չէ՝ վերջը դժուր կը վերցնենք, կը խլենք:

ՊԵՏ. (Խոցւած, բայց զսպւած) Ամեն մարդ իր կամքն ունի. . Բռնանալու իրաւունք չկայ...

ՄԱՆ. Կամքդ էլ, իրաւունքդ էլ պահիր քեզ համար-
ինձ չես վախեցնի... Հէնց այս բոլէիս գնանք նօտարի
մօտ: Վեր կաց. շուտ արա... Տեղնուտեղը կը գրես—կտանկ
է, ինչ է. ինչ որ ուզում ես. միայն թէ գրիր, որ քո ժա-
ռանգները ես ու Ռափայէլն ենք. օրինաւոր ժառանգները.
մենք կըստանանք կարողութիւնդ՝ քո մենեկուց յետոյ...

ԵՂԻՍ. (Ակամայ) Տէր Աստուած, վերջը բարի անես...

ՍԱՐ. (Ուզում է խօսել, բայց չի համարձակուում):

ՌԱՖ. Լաւ մտածիր, հայրիկ, ախր անխիղճ բան ես
ուզում անել

ՄԱՆ. Ես ինքս կը սովորացնեմ, թէ որ գրելու ձևը չես
իմանում... (Մոցից քրքրի կապոց է հանում և բան որո-
նում), Հէնց այսօր կը գրես—կը վերջացնես... (Փնտրած
բուրբը չգտնելով, համբերահաս) Նօտարը ինքը կասի՝
ինչ որ հարկաւոր կը լինի... Դէ, վեր կաց, գնանք... (Նա-
յում է ժամացոյցին) Շուտ, որ հասնենք, թէ չէ կանտորը
կը կողպեն... (Բռնում է քեւից):

ՍԱՐ. (Ինքն իրան) Այլհա բռնի...

ԵՂԻՍ. (Պետրոսին) Էրէխէս դրուստ է ասում, այ մարդ:

ՊԵՏ. (Ինկզկինք իրապետել աշխատելով) Մանէլ, ես քո
հայրն եմ... լսիր ինձ և յետածդենք այս...

ՄԱՆ. (Ընդհատելով նրան) Տասը տարի է՝ քեզ չեմ
լսել, մինչև մահ էլ չեմ լսի... Իմ հայրը ես եմ, իմ Աստ-
ւածն էլ ես եմ... (Ձեռնով ծանր զարկում է սեղանին) Ձեմ
թոյլ տայ, որ փողերը ուրիշ մարդու տաս... Գնանք նօ-
տարի մօտ:

ՌԱՖ. Գնանք, հայրիկ...

ՊԵՏ. Ես կը գնամ՝ երբ ինքս հարկաւոր համարեմ...
Եթէ որ դու չես ուզում ինձ լսել, հապա ես ինչո՞ւ պէտք է
քեզ լսեմ... Այդ ի՞նչ նոր տեսակի օրէնք է... Ես չեմ գայ:

ՄԱՆ. Կը գնա.

ՊԵՏ. Ձեմ գայ... ինքդ գնա և արա՝ ինչ կամենաս:

ՄԱՆ. Ձեռքերդ, ոտքերդ կը կապեմ ու զօռով կը տա-
նեմ նատարի մօտ...

ՊԵՏ. (Բռնկում է): Ամաչիր... հեռացիր իմ սենեա-
կից... Ես պարտաւոր չեմ քեզ հաշիւ տալ իմ գործերի մա-
սին... Դու փուշ զաւակ ես... (Գունատում է: Ի՞նչ յետոյ, այլ
էս դժարութեամբ է կարողանում ոտքի կանգնել):

ՄԱՆ. Փուշ ասա. բայց քու զաւակն եմ, ժառանգդ եմ...

ՊԵՏ. (Յուզւած) Դուրս գնացէք... ես պէտք է հանգստա-
նամ...

ՄԱՆ. (Կապիս կերպով փառում է քեւից) Գնանք...

ՊԵՏ. Ես ինձ վստ եմ զգում... (Նստում է բազկաթոռի
մէջ):

ՍԱՐ. Բա մեղք չի՞. հիւանդ մարդ ա...

ՄԱՆ. (Սարիբեգին) Քեռի, դու ինչքան քիչ խօսես՝
այնքան աւելի լաւ կը լինի քեզ համար: Հեռու կաց այս
բանից. մի խառնի: Դու էլ, Առուշն էլ, — երկուսդ էլ սուս
կացէք, ձայն չհանէք: Հասկացար: (Հօր) Ի՞նչ նստեցիր. վեր
կաց, գնանք:

ՍԱՐ. (Ինքն իրան, անհամարձակ) Սուս կենալ կըլի...

ԵՂԻՍ. Պետրոս, էլ մի հակառակի, հեռները գնա...
Ինչո՞ւ ես հակառակում...

ՊԵՏ. (Նղիսաբեքին) Գոնէ դու հասկացրու քո որդուն,
որ հարազատ ծնողի հետ այդպէս վարւել չի կարելի...
(Դժարութեամբ է խօսում):

ՄԱՆ Քեզ նման ծնողի հետ՝ այսպէս էլ հարկաւոր է
վարւել: Սա դեռ քիչ է...

ՊԵՏ. (Խորապես վշտացած, Նղիսաբեքին) Եւ ինչո՞ւ այդ-
պիսի որդի ծնեցիր ինձ համար... Սրան ինչպէ՞ս փող տամ.
փողը ձեռքին՝ սոսկալի բան կը դառնայ...

ՄԱՆ. Հրէշ կը դառնամ և չեմ թողնի, որ իմ ժառան-
գութիւնը ուրիշներին տաս...

ՊԵՏ. Կը տամ... Ես իմ կամքը կը կատարեմ... վաղն
եթ կտակ կը կազմեմ և հաստատել կը տամ... (Ոտքի է ել-
նում):

ՄԱՆ. Ես էլ մինչև վաղը կը փշրեմ քո կամքը (Յոյց է
սալիս բռնկեց):

ՊԵՏ. (ձգում է) ԴՆԵՐ... (Կոկորդը պնդում է: Գեմեր գունասում է: Անհաստոս հայեացքներ է ձգում, կարծես շաւրած լինի): ԴՆԵՐ...

ԵՂԻՍ. (Մանեղին ցածր) Սուս արա, որդի... (Պետրոսին) Սիրտդ մի շուռ տայ... (Ուշադրութիւն է դարձնում նրա գեմեր վրայ): Էրեսդ էդ թնչ դառաւ... (Մօտենում է):

ՄԱՆ. (Լռում է):

ՍԱՐ. (Ուզում է խօսել, բայց Մանեղի վախից չի համարձակւում):

ԲԱՅ. Հայրիկ, խօսք տուր՝ վերջացնենք...

ՊԵՏ. (Թուլացած նսեղ է բազկարդուի մեջ): Գնացէք... ամենքդ...

ՄԱՆ. (Խօսելն այլեւս անօգուտ համարելով) Շաա բարի: Մեզքը քո վիզը: (Միւս սենեակն է գնում: Այնտեղ նրասում է սեղանի առաջ եւ ծխում: Նետրադին դուրեան մեջ է գտնւում):

ԲԱՅ. (Հետեւում է նրան: Յանկանում է հետք խօսել, բայց չի վստահանում):

ԵՂԻՍ. Պետրոս, ինչո՞ւ ես ուզում, որ բանը էդտեղ հասնի... Համ գու ես մեղք, համ մենք...

ՍԱՐ. Թողով կապելու գիժ ա էլի... Ամեն բան կը փչացնի... Փեսայ... (Չգիտէ՝ ինչպէս անի, որ եղիաբէքը գնայ): Սարէթ ջան... սովել եմ. հաշդ ուշանում ա արբ...

ԵՂԻՍ. (Պետրոսին) Մեր օջախը մի քանդի...

ՊԵՏ. (Չեմով է անում, որ հեռանան):

ՍԱՐ. (Եղիաբէքին) Ասում ա՛ դնա... Դու հացը քցիլը, ես սրան կը հանգստացնեմ... զայդէն գիղում եմ... Հ՞ը, փեսայ... զօշաղ կաց, զօշաղ...

ՊԵՏ. (Յամաւորէն) Ինձ մենակ թողէք...

ԵՂԻՍ. (Յոյս կրած): Գնանք, Սարիբէզ... Էսպէս վախա՛ մարդ չի կարողանայ հետը խօսել... (Դանդաղ եւ լեւ-լեւ նայելով գնում է դեպի միւս սենեակը): Սարիբէզ, արի...

ՍԱՐ. (Հեալով) Գրի, գրի կտակը, թէ չէ տունդ քանդելու ա... գրիբ...

ՊԵՏ. (Վնականօրէն շարժում է ձեռքը, որ գնայ):

ՍԱՐ. (Շարուն է):

ՊԵՏ. (Դողում է ցնցումներով, Լուս է):

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Յ Ր

Գ. Գ Ո Ր Թ Ո Ղ Ո Ւ Թ Ի Ն

Պետրոսը իր սենեակում քնած է՝ անկողնի վրայ հագուստով պառկած։ Ծանր-ծանր շունչ է քաշում։ Միւս սենեակում են՝ Ռաֆայելն ու Սարիբեգը։

ՌԱՖ. (Քայլում է, ամեն անգամ Սարիբեգի մօտով անցնելիս՝ խեթ նայելով)։

ՍԱՐ. (Նստած է քախսի վրայ։ Իրեն զգում է անյարմար վիճակում։ Մտաւնջւած է)։

(Տեսարան)

ՍԱՐ. (Այմուկով խնչում է)։

ՌԱՖ. Ի՞նչ էս ծանր ու բարակ նստել մեր տանը... գնա։

ՍԱՐ. Դձու էս անում։

ՌԱՖ. Հա՛, դուրս եմ անում։ Ձեզ պէս մարդիկ տուն թողնելու չեն... Դուք մարդավարութիւն չէք իմանում... Քեռի, ձեր կողմից աւագակութիւն կը լինի, որ մեր փողերը վերցնէք։ Բա ամօթ չի՞։

ՍԱՐ. Տալիս ա՛՛ բա չվերցնենք... Ալլահա բախ։

ՌԱՖ. Չպէտք է վերցնէք։ Լաւ բան չէ... Հրաժարւեցէք՝ դու էլ, Առուշանն էլ... Ասա՛ չեմ ուզում։

ՍԱՐ. Խի՞ եմ ասում է՛։

ՌԱՖ. Անհամութիւն կըսկուի մեր բարեկամութեան մէջ։

ՍԱՐ. Ախր, Ռաֆայել ջան, ես ճիշտ անեմ, իրա կամքն ա... Եղի՛Ս. Ի՞նչ կամք, ի՞նչ բան... շաշել է, շաշել... նրան ճւր էք ականջ գնում...

ՍԱՐ. (Զի պատասխանում։ Դանդաղ-դանդաղ մօտեցել է Պետրոսի սենեակի դռան։ Հագում է մի քանի անգամ)։ Բողազս էս խի՛ ա էսպէս քոր գալիս...

ՌԱՖ.—Գիտեմ, գիտեմ ի՞նչդ է քոր գալիս։ Հագում ես, որ՝ հայրիկը զարթնի, հա՛... Թող զարթնի. այ (գրպանից բանալի է հանում) դուռը կողպել ենք. դուրս գայ, տեսնեմ՝ ինչպէս է դուրս գալիս։

ՍԱՐ. Ալլահա բախ... Տաւա՛ր ա, ինչ ա, որ փիս դուրսդուր զայդի տուն էք արել։

ՌԱՖ. Շատ էլ լաւ ենք արել։ Մինչև Մանէլը յետ չգայ աղվակաղի մօտից՝ դուռը բաց չեմ անի։

ՍԱՐ. Աղվակաղի... (Մտնողւում է)։

ՌԱՖ. Հա՛, աղվակաղ, աղվակաղ... Մենք հիմա գործը կը տանենք օրինական ճանապարհով։ Աչքերդ լաւ չո՛ւի։ Յայտնի աղվակաղներ կը բռնենք. թէգուցէ հազար մանէթ ուղին—կը տանք, թաք ձեր հախիցը գանք։

ՍԱՐ. Ախպէր, էլ խի՛ էք բանը աղվակաղի ձեռք քցում։ Եկէք մի թահրով անենք...

ՌԱՖ. Մի թահրով անենք... Զանդ դող ընկաւ հա՛։ Մենք ձեզ ցոյց կը տանք... Աւագակներ...

ՍԱՐ. Եադ խօս չենք, փառք Աստուծո՛ւ. որ ուղենանք՝ բանը տնավարի կը դրստենք...

ՌԱՖ. Ժէշտ... Հիմա մի կողպէլ էլ չենք տայ... Գնա, դնա այստեղից. ինչո՞ւ եկար։ Գնա քո Առուշանի մօտ... Գիշերս վահանենք տանը ընեց, վախեցաւ հա՛, որ այստեղ չը մնաց... Ինչո՞ւ չի՞ գալիս, որ փողերը նաղդ-նաղդ ստանայ ու հայդա անի արտասահման... Զլինի՞ ուզում է, որ մարդիկ ուղարկենք յետեից, աղաչանք անենք, որ մեր հօր խաթրը չկտորի, 20,000 ռուբլին վերցնի...

ՍԱՐ. Իմանում ես՝ Առուշանը հէնց էն ա համաձայն ա։ Ասում ա՛՛ էղքան զարմաղալի գլուխ չունեմ, չեմ ուզում, ասում ա...

ՌԱՖ. Զի՛ ուզում։ Ձեմ ուզում, չեմ ուզում—Չէքս քցի... Զի՛ ուզում։ 20,000 են տալիս ու չի՛ ուզում... օխա՛յ։

ՍԱՐ. (Համբերահաս է լինում։ Նայում է դռան նեղից)։

ՌԱՖ. Կատարի դռնը մտնի չհասաւ, ասեց էսօր պատ է... Ձեր դնչերին էնպէս կը տանք որ... Ի՞նչ ես դռան ծակից թամաշա անում:

ՍԱՐ. Դուռը բաց արա, թէ բու Աստածը սիրես. հօրդ հետ շատ հարկաւոր գործ ունեմ... (ձեղքից նայելով) Փեսայ... ան փեսայ...

ՌԱՖ. Փեսայ... փեսայ-փեսայ փրտացնեմ... (շարունակութիւնը մոռացել է): Փրտացնեմ... փրտացնեմ...

(Պետրոսը զարթնում է: Նստում է եւ աչքերը նմում: Հագում է):

ՍԱՐ. Ըհը՛, զարթնեց... Բաշխիքը դէսը տու...

ՌԱՖ. Ձի կարելի: Մանէլը գայ՝ յետոյ... Այսօր հայրիկը բան էր գրում. գուցէ կտակ էր գրում: Թողնե՛ք, որ տանի ու յանձնե՛ք նոտարին: Պէտք է լաւ իմանանք՝ ինչ է գրել: Դրա համար էլ կողպել ենք, որ չփախչի:

ՍԱՐ. Ախր մեղք ա, ծեր մարդ ա... Հէնց ապրես, բաց արա... (բարձր) Փեսայ. վե՛ր ես կենում, փեսայ... (Ռաֆայելին) Արա, դէ գժութին մի անի, բաց արա պրծի... (աւելի ու աւելի անհանգստանում է):

ՌԱՖ. (Պառկում է դիվանի վրայ եւ ոտները կոպտորէն վեր ցցում: Շուտացնում է):

ՊԵՏ. (Ուռադրութիւնը դարձնում աղմուկի վրայ: Ծոցից բուլք է հանում, նայում է նորից տեղը դնում: Ոտի է կրկնում: Կոնկում է սիւրտուկը):

ՍԱՐ. Բաց արա, հօրդ տեսնեմ, էլ եղ կոխպի... Էն ա վեր կացաւ. թող արա դուս գայ. կատրոժնի՛ք ա... (բարձր) վե՛ր կացար, փեսայ... (հրում է դուռը):

ՊԵՏ. (Առաջ է գալիս, յօրանջելով): Ո՞վ է այդտեղ...

(Ուզում է բանալ դուռը):

ՍԱՐ. Ես եմ, փեսայ, Սարիբէգն եմ... (Դեպի Ռաֆայելի, ցածր) Բաշխիքը, բաշխիքը... չիմանայ, որ դուռը վրէն կողպել էք. սիրտը ցաւ կը տայ:

ՌԱՖ. (Ուռադրութիւնը չի դարձնում):

ՊԵՏ. Դուռը... փակ է... (Կրկին փորձում է բանալ):

Ո՞վ կայ այդտեղ:

ՍԱՐ. Էս ա բաց եմ անում... Բաշխիքը վեր ա ընդել. կաց, ման գամ գթնեմ... (Ռաֆայելին) Դէ ջայլ...

ՌԱՖ. Չահլա մի տանի: Չեմ բաց անի... (Հեռանում է դիվանից: Բարձր) Դուռը կողպած է, հայրիկ. Մանէլն է հրամայել...

ՊԵՏ. (Ապշած) Դժուր...

ՌԱՖ. Հիմա կը գայ՝ բաց կանեմ...

ՊԵՏ. (Բռնկում է) Բաց արէք:

ՌԱՖ. Մանէլը շուտով կը գայ, նա ինքը...

ՊԵՏ. (Յնցում է դուռը) Բաց արէք...

ՍԱՐ. (Ռաֆայելին) Տեսնում ես՝ կէծանում ա — ալլա — հա բախ, բաց արա...

ՌԱՖ. (Տառանում է):

ՊԵՏ. (Խիս վրդոված) Բաց արէք դուռը...

ՌԱՖ. Ես մեղաւոր չեմ, հայրիկ... (Ձեռքը գրպանի է քսում):

ՍԱՐ. Հանի, հանի... (Խլում է բանալին Ռաֆայելի ձեռքից եւ հեռից դուռը բաց անում): Էս ա բաց ըլաւ, էս ա բաց ըլաւ... (Իրան ձգում է ներս, դուռը յետեւից փակում, կոնակը դեմ տալիս դուռն: Ներկայով է բռնում):

ՊԵՏ. (Յետ-յետ է բաւում):

ՌԱՖ. (Մնացել է անհարակ կանգնած):

ՍԱՐ. (Շտալ) Փեսայ, էդ քսան հազարը բեկ մնայ... Ինձ մենակ մի հինգ հազար մանէթի վէճքիլ տու... Թէ չէ՛ խաթալու բան ա էրեւում քու քսան հազարի բանը... տղերքը թողնում չեն... ազվակատներ են բռնում... Ախպէր չեմ ուզում, թող քիչ ըլի — նաղդ ըլի... (Ծոցից մուրհակի բլրակ է հանում): Վէճքիլի թուղթն էլ հետս բերել եմ. ձեռաց գրի, պրծնի — գնայ...

ՊԵՏ. Ես արդէն կազմել եմ կտակ... եւ իմ կամքն արտայայտել եմ այս թղթի մէջ: (Հանում է ծոցի բուլքը):

ՍԱՐ. (Աչքերը վառում են): Առաջի՛ք վրայ ես գրուտ հաստատել...

ՊԵՏ. Այո:

ՍՍՐ. Ինձ տու պահեմ... Ես լաւ կը պահեմ...

ՊԵՏ. (Թուղթը ծոցն է դնում):

ՍՍՐ. (Շնչառապառւած) Ի՞նչ դայդի ես գրել... Բեր, մի տեսնեմ, քեզ ըլի, խլում չեմ...

ՊԵՏ. Որքան կամենան տրտնջան զաւակներս. չեմ գիշի... (յուզմունքը դեռ չի անցնում):

ՍՍՐ. Լաւ, էդ էլ քեզ—ինձ վէքսիլ տու, վէքսիլ...

ՊԵՏ. (Ձուր է խմում: Դողում է):

(Դրսից գալիս են եղիսաբերն ու Առուշանը):

ԵՂԻՍ. (Դեպի լեռ խօսելով): Արի, որդի, էլի քու տունն է՝ ինչ էլ չլինի: Արի... Քեզ գիպչող չկայ: (Վերցնում է վրայից քիկնոցը, փակում է բաղդաղին: Շոգել է սասիկ): Ինքդ քո բերանով ասա, որ լաւ իմանայ... (Ռաֆայելին) չէրդ հալա չի՞ գարթնել:

ՌԱՖ. Ինձ հանգիստ թողէք, ես ոչինչ չգիտեմ, զաւմաղաների գլուխ չունեմ... (Առուշանին) Ինչի՞ համար ես եկել:

ԵՂԻՍ. Շատ լաւ բանի համար է եկել: Ձեր գալիս, զօնով եմ բերել... Նստի, Առուշ ջան, տեսնեմ՝ քեռիդ ի՞նչ բանի է: (Դուռը հրում է):

ՍՍՐ. (Դռնից կողմ փաշելով, ցածր): Ջալդ արա, գրի...

ԵՂԻՍ. (Ներս նայելով) Պետրոս... (Ջարմացած) Սարիբէդ, դու էստե՞ղ ես:

ՍՍՐ. (Անսաբեր է ձեւանում): Հա... էկայ, որ... (Խօսքը կտուրը ձգելով) Դէ որ բանը էդպէս ա, փեսայ, Նահայի կասեմ՝ երկու—երեք օր էլ սպասի... (Հազում է):

ԵՂԻՍ. (Մանակալի կողմը նայելով, Պետրոսին) Էլի էնպէս բաց-բաց բնէ՛լ ես. մեղայ քեզ Աստուած... Էրէսդ ինչո՞ւ էդպէս մի ուրիշ տեսակ է... Հիմա թո՛ղ ես զգում քեզ տաքութիւն խօմ չունե՞ս (Շօտափում է ձեռքը):

ՊԵՏ. Ոչինչ, լաւ է...

ԵՂԻՍ. (Անկողինը խնամով կարգի է բերում): Հազար ասում եմ՝ բաց-բաց մի քնի, բաց-բաց մի քնի...

ՍՍՐ. (Պետրոսին ձեռքով նշան է անում, որ գրի):

ՊԵՏ. (Լուռ նստել է: Ներքին պայքարի մեջ է):

ՌԱՖ. (Հեզմօրէն դիտում է Առուշանին):

ԱՌՈՒՇ. (Սպասում է, որ նա՝ խօսի առաջինը):

(Տեսարան)

ԵՂԻՍ. (Բարձր) Առուշ ջան, ներս արի:

ՍՍՐ. Առուշը... (Շտապով նայում է) Այ տղայ, էստե՞ղ ես...

ԵՂԻՍ. Ներս արի. քեռիդ գարթուն է... Մի քաշի, որդի ջան...

ՍՍՐ. Խի՞ ես եկել... (Անխառժ նախազգացումով) Բան կա՞յ...

ԵՂԻՍ. (Բռնում է Առուշանի ձեռքից և հետք տանում): Պետրոս, հեռը խօսի, տես. հարցրու... Ռաֆայէլ, դու էլ արի...

ՌԱՖ. (Ուշադրութիւն չի դարձնում: Հայելին ձեռքին, մկրատով շփելով է յօնփերի արանքը):

ԵՂԻՍ. Իբրան էլ ասա, Առուշ ջան: Պետրոս, լաւ անգամ զի. փողերը սրա որ տալիս ես, հալա մի իմացի՞ ինքը ուզում է:

ԱՌՈՒՇ. Քեռի, ես եկայ յայտնելու ձեզ... շատ կարեւոր է... Երկար մտածեցի... այնպէս որ, ես հրաժարում եմ ժառանգութիւնից...

ՍՍՐ. Դրուստ-գրուստ սարսաղւե՛լ ես...

ԱՌՈՒՇ ...Ինձ համար ծանր չը լինի... Ես ձեր տանը մեծացել եմ՝ Մանուէլի և Ռաֆայէլի հետ միասին: Ներս արի գրիւնում են... համաձայն չեն, բողբոջում են... ինչո՞ւ դու պղտորել մեր յարաբերութիւնները...

ՍՍՐ. Նչէր ես զուտ տալիս... (Պետրոսին) Սրան լսես ո՛չ. ինձ ապէկոն արա, ապէկոն...

ԱՌՈՒՇ. (Վնակաւորէն) Կրկնում եմ, քեռի, ես հրաժարում եմ այդ ժառանգութիւնից... քանի որ անախորժութիւններ են ստեղծում ուրիշների համար...

ՊԵՏ. Դու կարծում ես՝ ես քեզ խաբում եմ:

ԱՌՈՒՇ. Ոչ, քեռի...

ՊԵՏ. Ձեմ խաբում... և ոչ ոք իրաւունք չունի բռնա-
նալու քեզ վրայ... Դու երկիւնդ ես կրում...

ԱՌՈՒՇ. Այդ չէ պատճառը, բեռի...

ՊԵՏ. Այդ է, այդ է... Բայց իմ վճիռը վճիռ է...

ԵՂԻՍ. Այ մարդ, զօռնով ես տալիս, չի ուզում—էլ ի՞նչ
ես ստիպում:

ՊԵՏ. (Ընդամենապես) Մի խառնէք իմ գործերի մէջ...

ՍԱՐ. (Առուանին, ցածր) Սարսաղ-սարսաղ մի խօսի.
երկաթը տաք-տաք ծեծի. վերջը գլխիդ վրայ կը տաս...
(Բարձր) Ուզում ա, փեսայ, ուզում ա... բեր, բեր...

ԵՂԻՍ. Ձի ուզում, չի ուզում... Մարիբէզ, թէ մեր
հօր գերեզմանը կը սիրես՝ զէնը կաց:

ՊԵՏ. Առուշան մի վախենայ, ես ամեն ինչ կարգա-
յրել եմ...

ԱՌՈՒՇ. Քեռի... (Կոկորդ սղմում է):

ԵՂԻՍ. Ձի ուզում, չի ուզում... Էլի ասա, Առուշ, էլի
ասա...

ԱՌՈՒՇ. Աւելի լաւ է չգնամ համալսարան, քան թէ
մենք թշնամանանք... Ձեմ կարող վերցնել, բեռի...

ՍԱՐ. (Բարկացած, Առուանին) Ձէնդ կտրի, հայվան
հայվանի տղայ... Ասա՛ վերցնում եմ...

(Չայներն իրար են խօսնում: Աղմուկ է բարձրանում):
(Դրսից գալիս է Մանէլը):

ՌԱՖ. (Ընդառաջ գնալով) Ի՞նչ խաբար...

ՄԱՆ. (Մոտայլած է: Գլխարկը մի կողմ է ձգում):

ՌԱՖ. Առուշն այստեղ է...

ՄԱՆ. (Ուշադրութիւն է դարձնում աղմուկի վրայ):

ՌԱՖ. Մարիբէզ-քեռին էլ բան են փոփոխում:

ՄԱՆ. Էնպէս փոփոխցնեմ երկուսին էլ, որ ամպի գո-
ռոցն էլ չլսեն... Ո՞վ բաց արեց դուռը: Ի՞ վախկոտ... (Ձեռ-
քի ուժգին հարւածով բաց է անում Պետրոսի սենեակի դուռը):

ՍԱՐ. (Երկիւղից յետ է բնկրկում):

ՊԵՏ. (Շփոթում է):

ԵՂԻՍ. Լաւ ժամանակին ես գալիս, Մանէլ: Առուշը...
հէրդ...

ՄԱՆ. (Մարիբէզին եւ Առուանին) Ի՞նչ էք էստեղ
խցկւել: Դուրս եկէք:

ՌԱՖ. (Առաջ է եկել): Տոպրակներ են բերել հեռները,
որ փողը տանէն... հա-հա-հա...

ՄԱՆ. Երկուսդ էլ, հէր ու որդի, դէ, փաստ-փուսէն
քաշէք:

ԵՂԻՍ. Հալա կաց, Մանէլ, էստեղ ուրիշ բան կայ...

ՄԱՆ. (Չի լսում): Շոտ, շոտ, շոտ:

ՌԱՖ. (Նայում է չարախնդորեմ):

ԱՌՈՒՇ. Մանէլ... Բարեւ, Մանէլ... (մեկնում է ձեռքով):

ՄԱՆ. (Ձեռք չի աղիս բռնաբար դիտում է նրան ոտից
գլուխ): Ասածու բարին... Քեզ հետ երկար-բարակ չեմ խօսի
կորիք այստեղից:

ԱՌՈՒՇ. (Մեղմ) Նախ պարզեմ... Հասկացիր... Հիմք
չունես այդպէս վարւելու...

ՄԱՆ. Շատ մի խօսի:

ԱՌՈՒՇ. (Լրջանում է): Եղիք քաղաքավարի: Եւ յետոյ
բացատրիր պատճառը...

ԵՂԻՍ. Մանէլ...

ՄԱՆ. Պատճառ-մատճառ չեմ իմանում. քեզ ասում
են՝ ուղի եղիք մեր տանից:

ԱՌՈՒՇ. Այս տունը քեզ չէ պատկանում:

ՄԱՆ. Ձեռ գնայ—վզակոթիդ տալով դուրս կքցեմ:

ԱՌՈՒՇ. Չափդ ճանաչիր... Մանէլ, իրաւունք չեմ
տայ իմ պատւին դիպչելու...

Ման. Դու չհամարձակես փողերին դիպչել... Գլուխդ
կը ջարդեմ:

ՍԱՐ. Ախպէր, իմ որդուց ի՞նչ էք ուզում... Մենք ի՞նչ
մեղաւոր ենք...

ՄԱՆ. Կապանեմ, թէ որ վերցնես:

ՍԱՐ. (Սպրդնում է):

ՄԱՆ. Շանտաժող կանեմ:

ԱՌՈՒՇ. Դու չես համարձակուի...

ՄԱՆ. Ե՛ս... (Աչքեր փայտաւալում են: Յուզմունքից մի
վայրկեան չի կարողանում բան ասել):

ՍԱՐ. Փող չէ, խաթա դառաւ, Աստու պատիժ. Ձեռք ուղում ձեր փողը, դիփ էլ ձեզ ըլի... Փեսայ, դէ մի ձէն հանի է:
ՄԱՆ. (Կասաղած) Վիզդ կը պոկեմ հաւի ճուտի պէս...
(Բռնեցով զարկում է Առուեանի կրծքին):

ԱՌՈՒՇ Ի՞նչ էս խփում... Խուլիդան էքսպրոպրիատոր... (Բարձրացնում է արար՝ պաշտպանելու համար):

ՍԱՐ. (Աղաղակում է) Անաստան... (Փորձում է արգելել):
ԵՂԻՍ. (Բարձր) Մանէլ... ամառ...

ՄԱՆ. (Սարիքեգին մի կողմն է հրում, խլում է Առուեանի ձեռքից արար, դէն շարժում եւ Առուեանին կրկին մի քանի անխնայ հարւածներ տալիս):

ԱՌՈՒՇ. (Ուժի է գալիս և քափով յետ հրում նրան ու պատահում ուժեղ դիմադրութեան: Դեմքը արիւնքոտ է):

ՍԱՐ. Ձեր փողը դիփ ձեզ ըլի, իմ որդուն մի սպանի...
(Շարունակ միջամտում է և շարունակ արդալակում):

(Նդիսաբերն ու Ռաֆայելը մեծ ջանքերով յետ պանում Մանէլին):

ՄԱՆ. (Կռկի արանքից հանում է ֆիննական դանակը և մերկացած վեր պանում): Կը մորթեմ...

ԵՂԻՍ. (Սարսափահար) Մանէլ, Մանէլ, դանակը տեղը դիր...

ՌԱՖ. (Իսկապէս խլում է ու քաղցնում):

ՍԱՐ. Որդուն սպանեցիք... Փեսայ, իմ տունը խի էս քանդում, տունդ Աստուած քանդի... (Թափախում է Պեսրոսին): Խի էս պանպանձել...

ԵՂԻՍ. Վոյ քոռանայ հորքերդ... Ծնկները քակելով մօտեցնում է Առուեանին, որի դեմքից արիւնք շարունակ հոսում է):
Դանակով խփեց... Որտեղի՞ք խփեց, Առուշ ջան...

ՌԱՖ. Դանակով չի խփել, չէ... (Թափախելով փորձում է դադարեցնել արիւնքը):

ՄԱՆ. (Հեւալով) Ինձ դռնի Մանէլ կասն...

ԵՂԻՍ. Առուշ ջան, քեզ մատաղ, արի էրեսդ սառը ջրով լանամ... (Մանէլին) Բա Աստուած չունեն, էպէս կը խփեն էրեսին... Հայտ մի իմացի բանը, վերջը կուր...

ՊԵՏ. (Մինչ այդ վայրկեանը նա լսում է նետեր է: Դո-

ղում է): Այս ի՞նչ արիւր...

ՍԱՐ. (Պեսրոսին) Բա էս քեզ ի՞նչ էի արել, որ էս օյինը գլուխս բերիր... Տճնդ Աստուած քանդի... (Նդիսաբերն հետ միասին Առուեանին տանում են խոհանոց):

ՊԵՏ. Մանէլ... Ի՞նչ էս անում...

ՄԱՆ. Կտակը տուր այստեղ... Հանիր: Իսկոյն: (Նդիսաբերն առաջ է գնում: Սպառնալից) Տուր... Այն ի՞նչ գրեցիր այսօր...

ՊԵՏ. Հեռացիր իմ տանից...

ՄԱՆ. Կտակը, կտակը... գրել ես, գրել ես...

ՊԵՏ. Ես քեզ հրամայում եմ...

ՄԱՆ. Իմ հրամանը սա է... (Իրականից տեսնակ է հարկում): Պատուիր կտակը... Ասա, որ քո ժառանգներն էս ու Ռաֆայէլն ենք... (Ատրանակն ուղղում է դեպի Պեսրոսը):

ՌԱՖ. Գժէլ ես, Մանէլ... Հայրիկ, դուրս գնա... (Սարսափահար է եղել):

ՊԵՏ. Հօր դէմ... (Ուղղելով) Զարկ... բայց չեմ զիջի... Ո՛չ... (Նետարդիկն ցնցում: Տատանում է եւ դեպի կողմ բեկնում):

ՌԱՖ. (ձշում է) Հայրիկ... (վազում է դեպի Պեսրոսը):

ՄԱՆ. (Զեմք վայր է իջեցնում):

ԵՂԻՍ. (Շտապով գալիս է): Ի՞նչ պատահեց... Պետրոս... (Իրկում է Պեսրոսին): Պետրոս ջան...

ՌԱՖ. Մի վախենայ, հայրիկ... Մանէլը չի անի...

ՊԵՏ. (Մեծ դժարութեամբ կարողանում է կանգնած մնալ: Նդիսաբերն ու Ռաֆայելը օգնում են նրան):

ՄԱՆ. (Յուզված, միւս սենեակն է անցնում): Խոհանոցից գալիս եմ Սարիքեգին ու Առուեանը. վերջինս քաշկինակով կապել է երեսը):

ՍԱՐ. (Շտապելով) Գնանք էստեղից, քեզ էլ ինձ էլ կը սպանեն... (Ծածկում է զիսարկը) Ո՛ւր ա փափաղդ... Դնանք, որդի...

(Առուեանն ու Սարիքեգը դուրս են գնում):

Գ. ԴՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Պետրոսը պառկած է անկողնում: Կիսաքուն զրույթեան մէջ է: Դէմքը գունատ է: Նրա մօտ կանգնած է Եղիսարէթը՝ վշտից կծկւած, ուժասպառ: Գրասեղանի առաջ նստած է Բժիշկը. բան է գրում մտածելով: Նրա զանազան կողմերում կանգնած են Ռաֆայէլն ու Մանէլը: Սպասում են, Կէս գիշեր է:

Բժիշկը — (Բաւական ժամանակ գրում է):

(Լուսօրին)

Եղիւ. (Հառաչում է):

Բժիշկը (վերջացնում է գրելը): Այս դեղերը կառնէք... Երեք տեսակ դեղ եմ նշանակել: Մէկը սպիտակ հեղուկ կը լինի՝ փոքրիկ ամանով (մատնեով ցոյց է ցալիս չափը): Օրը երեք անգամ, միշտ ուտելուց առաջ, ամեն անգամ 15 կաթիլ կը կաթեցնէք ուրեմիայի մէջ... Յետոյ, այս միւսը, որ նոյնպէս հեղուկ է... կը խմացնէք ամեն երկու ժամը մի անգանի գգալ լիքը: Իսկ այս հաքերը՝ մի հատ առաւօտեան, մի հատ երեկոյեան... (վեր է կենում): Հա, չմոռանամ ասել, որ սրտի կողմը... ահա այստեղ (ցոյց է ցալիս իր կրծքի ձախ կողմը) սառոյց կը դնէք: Կը մանրացնէք, տալրակի մէջը կածէք ու կը դնէք ահա այստեղ: Հասկանալի է: Յատուկ տալրակներ կան, դեղատաներում ծախում են: Մի հատ կառնէք և սառոյցը մէջը կածէք: Հասկանալի է: Իսկ ամենագլխաւորը՝ ոչ մի յուզում չպաւճառէք հիւանդին... Յտեաութիւն ձեզ... (Միւս սենեակն է անցնում): Ռաֆայիլն ու Մանէլը հետեւում են նրան: Եղիսարէթը մնում է հիւանդի մօտ):

ՌԱՅ. Խնդրում եմ, պարոն Բժիշկ, ճիշտն ասացէ՞ր՝ շատ է վտանգաւոր:

ԲժՇ. Հոգեկան ցնցումը շատ ուժեղ է եղել... Նեաւրդերը խանգարել են... Դժւարանում եմ առայժմ վերջնական կարծիք յայտնել... Յամենայն դէպս, շտապեցէք այդ դեղերը առնել և անմիջապէս խմացրէք:

ՄԱՆ. Բժիշկ, դէ ուղիղն ասէք էլի — երեսից երեւում է, որ չի ապրի:

ԲժՇ. (Ուտերը վեր է բառում): Ներեցէք... Երեկոյեան կը գամ կրկին: Իսկ եթէ հարկաւոր համարէք՝ անմիջապէս խմաց տւէք... Յտեսութիւն:

ՄԱՆ. (Գրպանից փող է հանում): Շատ բարի: (Բծրկիւն հանապարհ է դնում):

ՊԵՏ. (Աչերը բաց է անում):

Եղիւ. (Զգոյց) Ո՞նց ես գգում քեզ, Պետրոս ջան:

ՊԵՏ. (Զի պատասխանում):

Եղիւ. Բժիշկը ասում է, որ մի շաբաթից յետոյ բոլորովին առողջ կը լինես: Ասում է՝ ոչինչ չկայ, դատարկ բան է...

ՌԱՅ. (Յեւ է եկել) Մի վախենայ, հայրիկ, վտանգաւոր բան չի:

Եղիւ. Մինչև էքուց առաւօտ ամեն բան կանցնի... (Երեսը շուռ է ցալիս՝ արտասուք ծածկելու համար):

ՊԵՏ. (Նորից փակում է աչերը):

Եղիւ. Զի ապրի, չի ապրի... (Հեկեկում է):

ՌԱՅ. Մայրիկ, բաւական է... հայրիկը պէտք է հանգստանայ... Գնանք այն սենեակը...

Եղիւ. (Գնալով) Հօրդ ախպէրը գեօրէ-գեօր ըլէ՞ր՝ էն անիծւած փողերը ջուրը քցէր, հօրդ չ'թողէր... (Միւս սենեակը մտնելով, քակում է ծնկները):

ՄԱՆԻԷԼ (Յեւ է գալիս: Դռնի դուռը փակում է խնամփով: Մռայլւած է):

Եղիւ. (Նստում է: Մանեկին) Բժիշկը էլի բան ասեց քեզ դրսում:

ՄԱՆ. (Զի պատասխանում: Ժխախոս է վառում):

ԵՂԻՍ. Ուրիշ ինչ ասեց բժիշկը: (Շարունակում է ար-
տասել):

ՄԱՆ. Հարկաւոր է հիմիկանից պատրաստութիւն
տեսնել:

ՌԱՅ. (Ահով) Բժիշկն ասեց...

ԵՂԻՍ. Վայ իմ զլիւին. էքուց-մէկ էլ օր պէտք է սկեր
հաքնեմ ու նստե՞մ... (Կրկին բախում է ծնկները):

ՌԱՅ. Ուրեմն բժիշկը...

ՄԱՆ. Ինչ բժիշկ. հինգ տարեկան երեխայ բերես դի-
մացը կանգնացնես՝ կասի էլի... Ձեռ տեսնում: (Եղիսաբեքին)
Լաւ, լաւ, ի սէրն Աստուծոյ, հազար տարի խօս՝ չէր ապ-
րելու:

ՌԱՅ. (Անհարակ) Ախ ես չգիտեմ, ես չգիտեմ... Ոչինչ
չեմ կարողանում հասկանալ...

ՄԱՆ. (Երկրորդ ծխախոտն է վառում. առաջինը արդէն
ծխել—վերջացրել է): Քո բաժին տասը հազարի երեսը չեա
տեսնի՝ այն ժամանակ կը հասկանաս ամեն բան: (Նստում
է պատուհանի մօտ: Նրա ներսում կրակ է մխում):

ՌԱՅ. (Աւշաւանում է մտածել):

ԵՂԻՍ. (Նստել է բախի վրայ: Տխուր-տխուր շարժում
է գլուխը):

(Պատկեր):

ՌԱՅ. Ասա էլի, Մանէլ, ինչ ասեց ազգականը: Ես էլ
իմանամ...

ՄԱՆ. Ինչ պէտք է ասի... (Արհամարհանելով) Քանի
որ խելքը զլիւին է, առողջ է՝ ոչինչ չի կարելի անել:

ՌԱՅ. Ուրեմն ոչ մի յոյս չկայ, որ արգելենք...

ՄԱՆ. (Գրգռւած) Դուք էլ՝ ազգական հա՛ ազգական...
Ձեր խելքով ընդայ ու գնացի: Այստեղ ազգականը ինչ
գործ ունի:

ՌԱՅ. Ախր մեր հայրը օրէնքի զօրութեամբ...

ՄԱՆ. Օրէնք-մօրէնք չեմ իմանում... (Բարձրացնում է
բռուցքը) Այ իմ օրէնքը... Այդ քսան հազարը մերն է,

տասը՝ իմը, տասը՝ քոնը: Թէ վախենում ես, քո փայն էլ
ես կը վերցնեմ:

ՌԱՅ. (Թեքել դիպած) Ձէ, ես էլ իմ բաժինն եմ ու-
ղում...

ԵՂԻՍ. Սուս... սուս...

(Լռութիւն)

(Ժամացոյցը շատ դանդաղ և դժարութեամբ զարկում է
սասներկու անգամ):

ՊԵՏ. (Սրափում է: Բարձրացնում է գլուխը և մեծ նի-
գերով լեկում է քելին: Լուռ ականջ է դնում):

ՄԱՆ. (Ընդհանուր լուրքեան մեջ, յանկարծ ինքն իրան
բռնկում է: Զայրացած քնում է):

ԵՂԻՍ. Որդի ջան, արիւնդ շատ մի պղտորի, մերն էլ
ես պղտորում...

ՌԱՅ. Հիմա ժամանակը չէ, Մանէլ. տեսնում ես՝
հայրիկը ինչ դրութեան մէջ է:

ՄԱՆ. Մեր դրութիւնն աւելի վատ է: Սա վաղը կամ
միւս օրը կը մեռնի ու բոլոր փողերը այն լակոտին պէտք է
անցնեն... (Զայնը բարձրացրել է):

ՌԱՅ. Բայց ախր, Մանէլ...

ԵՂԻՍ. Սուս... չգարթնի. հազիւ քնել է... (Մօտենում
է դռան):

ՌԱՅ. (Զայնը իջեցնելով) Մանէլ...

ՄԱՆ. Դու էլ ինչ ես՝ Մանէլ հա՛ Մանէլ... խելքի
արի. կեանքի ու մահւան խնդիր է: Դուք ինչ ուզում էք
արէք: Ես յետ կանգնողը չեմ: (Մօտենում է միւս սենեակի
դռան: Թեքեալի ականջ է դնում):

ԵՂԻՍ. Հիւանդին չեն նեղացնի: Հէրդ է, խաթը
պէտք է պահես: Ախր ձեզ շատ է սիրում...

ՄԱՆ. Սիրէլս որն է: Թող այսքան էլ (ցոյց է ցալիս
ցուցամաշի ծայրը) չսիրէք, միայն թէ փողը մեզ կտակէր...
(քեֆ է բնկնում դիմանի վրայ): Սիրում է... Ապրելու համար
փողն է հարկաւոր և ոչ թէ սիրելը: (Հանում է ծխախոտի
սուփը, որը դասարկել է): Համ էլ, թէ որ սիրում է՝ էլ

ինչու մեզ զրկում է ժառանգութիւնից: (Ռաֆայելին) Գնա
ինձ համար մի պաշկա պապիրոս առ: (Փող է հանում):

ՌԱՖ. (Արժանապատւութիւնը պահպանելու ցանկութեամբ)
Ինքդ բեր...

ՄԱՆ. (Հանգիստ, բայց հրամայողաբար) Գնա բեր: (Մե-
կնում է դրամը):

ՌԱՖ. (Անձնասուր լինելով) Ամենքին ծառայ ես դար-
ձնում... (Վերցնում է փողը և գնում):

ԵՂԻՍ. (Մտազբաղւել է):

ՊԵՏ. Եղիսարէթ... Եղի-սա-բէթ...

ՄԱՆ. (Եղիսարէթին, որը չի լսել ձայնը) Կանչում է...

ՊԵՏ. Եղի-սա-բէթ...

ՄԱՆ. Ձեռ լսում...

ԵՂԻՍ. Զարթնեց... (Աչքերը չորացնում է: ուղղում և
շապով անցնում Պետրոսի սենեակը):

ՄԱՆ. (Անհանգստութիւնից մերթ մտնում, մերթ փայլում է):

ԵՂԻՍ. Ի՞նչ է, Պետրոս ջան... (Մոտենում է մահնա-
կալին):

ՊԵՏ. (Բռնում է նրա ձեռքը և նստում անկողնի վրայ):

ԵՂԻՍ. (Նստում է կողքին): Վախ չկայ, Պետրոս ջան...
Բժիշկը ասեց՝ թեթեւ բան է... Այ, արդէն կարողանում ես
նստել...

ՊԵՏ. Սիրտս է, Եղիսարէթ, ցաւում է...

ԵՂԻՍ. (Վշտակցութեամբ) Դու մեր ամենի սիրտն էլ
հարա արիր, Պետրոս, հարա-հարա դառնայ մեր դուռձանի
հոգին...

ՊԵՏ. Կը մեռնեմ, Եղիսարէթ... զգում եմ...

ԵՂԻՍ. Մեռնելուց մի խօսի, Պետրոս ջան... Հալա էն-
քան ապրի, որ քեզ հետ մէկտեղ արժանանամ Մանէլի ու
Ռաֆայէլի թագ ու պսակին... Տեսնենք ու մի տարում էլ
մեռնենք:

ՊԵՏ. Այս գիշեր... ծանր է... զգում եմ... ես մենակ
եմ, օգնիր ինձ... Դո՛ւնէ դ՛ու հառկացիր, Եղիսարէթ... Քո
սիրտը ոսկի է... Մենակ եմ... Վախենում եմ...

ԵՂԻՍ. Աստուծոյ վախեցիր... Աստուծ ամենը տեսնում
է: Հէք ու որդիք՝ նա է սահմանել... Էլ էն բանը մի անի,
Պետրոս... Էդ կտակը պատուի, պատուի... (Արտասում է):

ՊԵՏ. (Մեքենաբար սղմում է կուրծքի, որտեղ պահել է
բուլբը):

(Լուռ քիւն):

(Ռաֆայէլը վերադառնում է):

ՄԱՆ. (Անհամբեր մեկնում է ձեռքը):

ՌԱՖ. (Անհամարձակ) Զկայ... Դուքանը կողպած էր...

ՄԱՆ. Ուրիշ տեղ կը գնայիր:

ՌԱՖ. Ախր...

ՄԱՆ. Յետ գնա: Բաղարում դուքանները բաց կը լի-
նեն: Գնա:

ՌԱՖ. Հեռու է... Այս կէս գիշերի՞ն... Ուհ... (Արտասւ
դուռն է գնում):

ՄԱՆ. (Շարունակում է լուռ փայլել):

ԵՂԻՍ. Պետրոս... Քեզանից ոչ մի օր մի թթու խօսք
չեմ լսած: Ինչու ես հիմա ուզում, որ ջանս ծախվեմ, ջիզա-
րս դադես... Մեղք ենք, Պետրոս, մեղք ենք... Մի անի՝ Էդ
բանը... Կտակը փոխիր: Էդ զրաժովդ մեր տունը զը-
րաներիս փուլ կածես: Ամեն մարդ առաջ իրա մասին, իրա
ընտանիքի մասին պէտք է մտածի: Աշխատար էսպէս է,
Պետրոս ջան, բա միսը ջանիցը պոկել կը լինի...

ՊԵՏ. Տանջում ես, Եղիսարէթ... Ծանր է... Ես մենակ
եմ... Այս գիշեր քեզ պարտաւորեցնում եմ... Սրբութեամբ
պահիր այս թուղթը... Եթէ մեռնեմ այս գիշեր...

ԵՂԻՍ. Էդ թուղթը չեմ վերցնի... Պատուի... (Յուզւած)
Ոտներդ եմ ընկնում... (Չոգում է առաջը): Իմ որդկերանց
մի զրկի, մի զրկի... Տկլոր կը մնան, քաղցած-ծարաւ դո՛ւնէ
դուռ կընկեն... Կը հիւանդանան... Դրա համար եմ իմ
որդկերանց մեծացրել...

ՊԵՏ. Մի տանջի...

ԵՂԻՍ. Քոտանան աչքերս՝ նրանց էդ օրում չտեսնեմ...
Հիմիկանից թաղիր ինձ, որ չտեսնեմ... (Հեկեկում է):

ՊԵՏ. (Արտասուում է):

ԵՂԻՍ. Ուրիշ կտակ գրի, էդ պատար... Փոխի, Պետրոս...
Ի՞նչ համ յոյսով ես թողնում. համ տուն գնամ ու ձեռքս
էրկարացնելով՝ մի կտոր հաց ուղեմ, աղքատի պէս...

ՊԵՏ. (Երեւում ձայնով) Քո մասին ես մտածել եմ,
Եղիսարէթ... Ինչպէս կարող էի քեզ մոռանալ. . Դու ապա-
հոված կը լինես. դու չես մոռայ: Այդ խայտառակութիւնից
ես կը խելագարուէի... Մի կասկածի այդ մասին...

ԵՂԻՍ. Առաջ իմ որդկերանց, առաջ իմ որդկերանց...
Ես աղքատութիւն էլ կանեմ, միայն թէ որդիքս լաւ ապ-
րեն, նեղութիւն չքաշեն իրանց կեանքում... (Ձեռքերը տա-
րածում, պաղատագիր) Պետրոս...

ՊԵՏ. (Դողդողում է: Մտեր խոնկել են գլխում):

ԵՂԻՍ. Միտքդ է՝ ինչպէս ուրախացար, Երբ Մանէլը
ծնւեց... մեծացաւ... ուսումնարան գնաց... Միտքդ է՝ երբ
Ռաֆայէլը հիւանդացաւ տիֆով... Եթէր տարեկան էր... Դու
գիշերները չէիր քնում... Աղի արտասունք էիր թափում...
Չոքեցիր բժշկի առաջ, ոտները համբուրեցիր, որ փրկի քո
երեխային... Կեանքդ կը տայիր... Հիմա ի՞նչ պատահեց, որ
փողն էլ ես խնայում... Ո՞վ գեղեց քեզ, Պետրոս. ո՞վ
զժւացրեց... Մեր էրծաթի փսակը սկսեցնում ես, ոչ սկանայ
որդկերանցս արեւ...

ՊԵՏ. (Խորը յուզւել է: Անհաստ ձայնով) Եղիսարէթ,
այդպէս մի խօսի... (Մեծ դժարութեամբ ոտի է կանգնում):
Եղիսարէթ...

ԵՂԻՍ. (Գլուխը չի բարձրացնում: Կեկեկում է խտրի-
ւաբար):

ՊԵՏ. (Թուրք դողդողում ձեռքերով բռնած) Եղիսարէթ...
(Յուսահասական ձայնով) Եղիսարէթ...

ԵՂԻՍ. Մեզ սաղ-սաղ մի թաղի... (ձչում է և փուռում
յասակին ուռազնաց եղած):

ՄԱՆ. (ձչոցը լսելով, Բաց է անում դուռը):

ՊԵՏ. (Անգոր և աղեկորոյս, փորձում է բարձրացնել
Եղիսարէթին):

ՄԱՆ. Մայրիկ... Զըր ինչ պատահեց...

«ՆՈՐ ՀՈՍԱՆՔ»-Ի ԳՐԱԴԱՐԱՆ

№ 1	«Կինը» Լևոն Շանթ	20 Կ.
№ 2	Շրջակայիկներ Ռէն	10 Կ.
№ 4	Ժառանգութիւն Վ. Վալադեան	25 Կ.
№ 5	Վարժունիւն Միք. Մանուէլեան	5 Կ.
№ 6	Կին Ռէն	10 Կ.
№ 10	Դեպի Տիեզերք Դ. Դեմիրճեան	10 Կ.
№ 11	Հակախօսութիւն Միք. Մանուէլեան	15 Կ.

17747

2013

